

Eija-Mari Heikkilä

OPETTAJAT KOKKOLAN NUORISOASTEEN KOULUTUSKOKEILUN KEHITTÄJINÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS
INSTITUUTTI

CHYDENIUS-INSTITUUTIN TUTKIMUKSIA

2/1995

CHYDENIUS-INSTITUTETS UNDERSÖKNINGAR

Eija-Mari Heikkilä

**Opettajat Kokkolan nuorisoasteen
koulutuskokeilun kehittäjinä**

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS-INSTITUUTTI
KOKKOLA 1995**

ISBN 978-951-39-8626-1 (PDF)
URN:ISBN:978-951-39-8626-1
ISSN 0789-0710

ISBN 951-34-0491-9
ISSN 0789-0710

SAMMANDRAG

I denna undersökning granskas försöket med ungdomsstadieutbildning i Karleby ur lärarnas synvinkel. Undersökningsmaterialet insamlades i maj 1994 genom en enkät som var riktad till lärarna.

Av lärarna i försöket med ungdomsstadieutbildning i Karleby är nästan två tredjedelar kvinnor. De är i medeltal 42 år gamla och har arbetat ca 13 år som lärare. Största delen av dem har examen antingen från institut eller från yrkesutbildning på högre nivå eller har avlagt en högre högskoleexamen. En fjärdedel är lärare i gymnasiet, två tredjedelar i yrkesämnen och omkring en tiondedel i allmänna ämnen. De flesta hade erfarenheter av det elevutbyte som inleddes med försöket.

Lärarna bedömde försökets tillstånd som någorlunda. De var relativt nöjda med det nuvarande studieutbudet i försöket och var villiga att utveckla det genom att inkludera också enskilda kurser och läroämnen samt möjligheter till studier utanför de läroanstalter som ingick i försöket. Enligt deras mening fanns det rum för förbättringar både i samarbetet inom försöket och med parter utanför det.

Lärarna förhöll sig positivt till försöket och var villiga att delta i utvecklingsarbetet. De ansåg att samarbetet mellan läroanstalterna kommer att stabiliseras till en bestående praxis.

I lärarnas arbete har det inte inträffat några stora förändringar. De upplevde emellertid att deras arbete blivit stressigare. De tyckte inte att deras påverkningsmöjligheter då det gäller att utveckla deras arbete hade blivit större, och de ansåg inte heller att det kollegiala samarbetet över läroanstaltsgränserna hade ökat. I deras verksamhet kunde i någon mån en strävan efter studerandecentrering noteras. I de för en höjd nivå på utbildningen viktiga undervisningsinnehållen och -materialen hade det inte skett några nämnvärda förändringar.

Lärarna hade genomgående behov av att få tilläggsutbildning. Störst var behovet av utbildning som hade att göra med samarbete mellan läroanstalterna, undervisningsplanering och undervisningsmetoder.

Esipuhe

Tämä Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilua opettajan näkökulmasta tarkasteleva tutkimus on osa laajempaa tutkimusta. Se on jatkoa kokeiluun liittyvään seuranta- ja kehittämistutkimukseen, jossa on aiemmin selvitetty kokeilua opiskelijoiden katsannosta käsin.

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun johtaja Antero Savela ja muut kokeiluyksikössä työskentelevät ovat auttaneet monin tavoin tutkimuksen teossa. Jouni Kaipainen, Seppo Raiski ja Seija Virkkala ovat kommentoineet työtä ja antaneet siitä palautetta. Tiivistelmän on kääntänyt ruotsiksi Stina Hallman. Parhaat kiitokset kaikille edellä mainituille henkilöille ja tahoille.

Kokkolassa 21.2.1995

Eija-Mari Heikkilä

Sisältö

Esipuhe

1. Johdanto	1
2. Tutkimusasetelma	3
2.1. Tutkimuksen ongelmat	3
2.2. Tutkimusaineiston hankinta	3
2.3. Tutkimusaineiston analyysi	4
3. Opettajien tausta	5
3.1. Sukupuoli	5
3.2. Ikä	5
3.3. Tutkinto	5
3.4. Virka-asema ja opetusala	6
3.5. Opettajantyökokemus	7
3.6. Opetusryhmien koostumus vaihtopäivinä	7
4. Kokeilun tila	9
4.1. Valinnaisuuden laajuus	9
4.2. Opintotarjotin ja toteutuneet valinnat	10
4.3. Opintotarjottimen kehittäminen	13
4.4. Opettajien välinen yhteistyö	16
4.5. Hallinto	18
4.6. Rahoitus	20
4.7. Ulkoinen ja sisäinen tiedottaminen	22
4.8. Kokeilujärjestelyt	24
4.9. Yhteistyö eri tahoille	27
4.9.1. Kokeiluyksikön sisäinen yhteistyö	27
4.9.2. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilujen yhteistyö	28
4.9.3. Yhteistyö Kokkolan ammattikorkeakoulukokeilun kanssa	29
4.9.4. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa	30
4.9.5. Kansainvälinen yhteistyö	31

5. Asennoituminen kokeiluun	33
5.1. Kokeilun tavoitteisiin sitoutuminen ja halukkuus osallistua kehittämistoimintaan	33
5.2. Suhtautuminen opiskelijoiden valintoihin	35
5.3. Näkemykset valinnaisuuden vaikutuksista yleissivistyksen/ ammattitaidon kehittämiseen	37
5.4. Suhtautuminen kokeilun vaikutuksiin omassa asemassa ja opetuksessa	38
5.5. Eri oppilaitosmuotojen yhteistyön jatkuvuus	40
5.6. Kokeiluyksikön koko	41
6. Opettajan työ	43
6.1. Työn yleinen muutos	43
6.2. Opiskelijoiden mukaanotto opetuksen suunnitteluun	44
6.3. Oppisisällöt ja -materiaali	45
6.4. Opetusmenetelmät ja työtavat	47
6.5. Opiskelijoiden itseohjautuvuuden vahvistaminen	47
6.6. Työelämäyhteydet ja halukkuus osallistua työharjoitteluun	49
6.7. Osallistuminen kansainväliseen toimintaan	50
7. Kokeiluun liittyvä koulutus	52
7.1. Koulutukseen osallistuminen	52
7.2. Mistä koulutusta?	52
7.3. Halukkuus osallistua koulutukseen	53
8. Yhteenveto	54
9. Kehittämisehdotukset	57
Lähteet	60
Liitteet	63

1. Johdanto

Kokkolan nuorisoasteen koulutuksessa on käynnissä kolmas kokeiluvuosi. Sillä pyritään 15 muun nuorisoasteen koulutuskokeilun tavoin saamaan monipuolista tietoa peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittämisestä. Kokeiluilla halutaan selvittää, miten oppilaitosten välisellä yhteistoiminnalla koulutuksen tasoa voidaan kohottaa ja valinnaisuutta lisätä. Koulutuskokeiluja ohjataan valtakunnallisesti, vaikka kokeilujen sisällön suunnittelee ja toteuttaa jokainen kokeiluyksikkö itse.

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeiluun osallistuu seitsemän oppilaitosta: Kokkolan ammattioppilaitos, Kokkolan kauppaoppilaitos, Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos, Kiviniityn lukio, Kokkolan yhteislyseon lukio ja sen aikuislinja sekä Keski-Pohjanmaan konservatorio. Aloituspaiikkoja on kokeilussa runsas 1000, joista lukioissa runsas kaksi viidesosaa, ammattioppilaitoksessa kolmannes, kauppa- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa noin kymmenesosa, terveydenhuolto-oppilaitoksessa 5 prosenttia ja konservatoriossa prosentin verran. Aloituspaiikkamäärältään kokeilu on seitsemänneksi suurin kokeiluyksikkö (Numminen & Piilonen 1994, 39).

Kokkolan kokeilussa oppilaitosten välisellä yhteistyöllä opiskelijoille on avautunut mahdollisuus valita toisen oppilaitoksen tarjoama yksi laajahko ammatillisia tai lukion aineita sisältävä opintokokonaisuus. Usean ammattiopintovaihtoehdon voi täydentää myöhemmin halutessaan tutkinnoksi noin yhden vuoden lisäopinnoilla. Tutkintoina kokeilussa ovat lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto ja/tai ammatillinen tutkinto, ammatillinen tutkinto ja ylioppilastutkinto sekä kaksi ammatillista tutkintoa.

Kokeilutoiminnan kehittäminen edellyttää jatkuvaa arviointia, jonka avulla voidaan saada palautetta kokeilun edistymisestä ja reagoida oikein sekä nopeasti mahdollisiin muutostarpeisiin. Kokeilun onnistumisen kannalta ja koko järjestelmän tason muotoutumisessa opettajat ovat keskeisessä asemassa. He suunnittelevat yhdessä kokeilun puitteissa käytössä olevat opetussuunnitelmat ja vastaavat opetustyön toteutuksesta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on valottaa Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilua opettajien katsannosta käsin toukokuussa 1994.

Tutkimuksen alussa kuvataan tutkimusasetelma, jonka jälkeen tarkastellaan Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilussa opettaneita opettajia sukupuolen, iän, tutkinnon, virka-aseman, opetusalan, opettajantyökokemuksen sekä heidän opetusryhmissään vaihtopäivinä tapahtuneen opiskelijavaihdon mukaan.

Neljännessä luvussa opettajat arvioivat koulutuskokeilunsa tilaa eli sen onnistumisia ja epäonnistumisia. Seuraavassa luvussa selvitetään opettajien nykyistä asennetta kokeiluun ylipäänsä. Kuudennessa luvussa huomion kohteena ovat kokeilun tuomat "konkreettiset" muutokset opettajan työhön. Tutkimuksen lopussa selvitetään opettajien tarvetta ja halukuutta osallistua nuorisoasteen koulutuskokeiluun liittyvään koulutukseen.

2. Tutkimusasetelma

2.1. Tutkimuksen ongelmat

Tutkimuksessa tarkastellaan Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilua opettajien näkökulmasta. Seuraaviin tutkimusongelmiin etsitään vastauksia:

1. Millaisena opettajat näkevät kokeilun nykyisen tilan?
2. Miten opettajat asennoituvat kokeiluun?
3. Onko opettajien työ muuttunut kokeilun alettua?
4. Onko opettajilla tarvetta ja halukkuutta osallistua nuorisoasteen koulutuskokeiluun liittyvään koulutukseen?

2.2. Tutkimusaineiston hankinta

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajille suoritettiin toukokuussa 1994 kysely. Kyselylomake jaettiin noin 250 opettajalle. Heistä runsas 100 palautti lomakkeen ja vastausprosentiksi tuli 41, jota voi pitää kohtalaisena. Katoon lienee vaikuttanut osaltaan se, etteivät opettajat välttämättä mieltäneet itseään nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajaksi, jos eivät henkilökohtaisesti opettaneet valintoja tehneitä opiskelijoita. Kuten eräs opettaja asian ilmaisi: "en kyllä tiedä, miksi minun tuli tähän vastata, sillä en ole ollut missään tekemisissä 'nakkilaisten' tai koulutuskokeilun kanssa". Vastauksia saatiinkin takaisin siten, että valintoja tehneitä opiskelijoita opettavien opettajien vastauksia palautettiin 26 (62 %) ja muiden vastauksia 75 (37 %). Taulukko 1. kertoo kyselyyn vastaamisen oppilaitoksittain.

OPPILAITOS	Opettajia	Kyselyyn vastanneet	
	huhtikuussa 1994	määrä	%
KOAL	80	33	41
KKOL	37	14	38
KOTSO	28	16	57
KTHOL	20	10	50
Konservatorio	35	4	11
KL	17	9	53
YL/aikuislinja	30	15	50
Yhteensä	247	101	41

Taulukko 1. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien vastausprosentit oppilaitoksittain¹

Korkein vastausprosentti oli kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa, jossa vajaa kolme viidesosaa opettajista palautti lomakkeen. Heikoiten kyselyyn vastasivat konservatorion opettajat. Kun vain neljä konservatorion opettajaa jätti kyselylomakkeen täytettynä ja heistäkin yksi vastasi vain lomakkeen ensimmäisen sivun kysymyksiin, on kyseinen oppilaitos jätetty aineiston analyysin ulkopuolelle. Konservatorion rajaamista tutkimuksen ulkopuolelle tukee myös se, etteivät monet kokeiluun liittyvät ongelmat ole vielä olleet ajankohtaisia oppilaitoksessa. Tulosten tulkinnassa on huomioitava kyselyyn vastanneiden joukon painottuminen valintoja tehneitä opiskelijoita opettaviin opettajiin sekä oppilaitoskohtaiset edustavuudet.

2.3. Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimustulokset analysoitiin tilastollisia analyysimenetelmiä hyväksi käyttäen. Aineiston tilastollinen käsittely on pääasiassa kuvailevaa ja se on tehty prosentuaalisten jakautumien avulla. Ryhmävertailut taustamuuttujien suhteen tehtiin joko yksisuuntaisiin varianssianalyysihin ja Scheffén testiin (≥ 3 ryhmää) tai riippumattomien otosten t-testiin (2 ryhmää) perustuen.

¹Käytetyt lyhenteet:

KOAL = Kokkolan ammattioppilaitos

KKOL = Kokkolan kauppaoppilaitos

KOTSO = Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos

KTHOL = Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos

Konservatorio = Keski-Pohjanmaan konservatorio

KL = Kiviniityn lukio

YL/aikuislinja = Yhteislyseon lukio ja sen aikuislinja. Jatkossa YL tarkoittaa molempia.

3. Opettajien tausta

Tutkimuksen kolmannessa luvussa selvitetään keväällä 1994 Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilussa opettaneiden opettajien taustoja. Heitä tarkastellaan sukupuolen, iän, tutkinnon, virka-aseman, opetusalan, opettajantyökokemuksen ja kokeilun vaihtopäivinä tapahtuvan opiskelijavaihdon mukaan.

3.1. Sukupuoli

Kyselyyn vastanneista 34 prosenttia oli miehiä ja 66 prosenttia naisia. Vain ammattioppilaitoksen opettajakunta oli miesvaltaista, kun heistä runsas kolme viidesosaa oli miehiä. Kotitalous- ja sosiaalialan sekä terveydenhuoltooppilaitoksen kaikki opettajat olivat naisia. Kiviniityn lukion opettajista 89 prosenttia, yhteislyseon lukion opettajista 60 prosenttia ja kauppaoppilaitoksen opettajista 54 prosenttia oli naisia.

3.2. Ikä

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien keski-ikä oli 42-vuotta (vaihteluväli: 24–59 vuotta). Iältään vanhin opettajakunta oli terveydenhuoltooppilaitoksessa ja nuorin kauppaoppilaitoksessa. Edellisessä opettajien keskiarvoikä kyselyn mukaan oli 44 vuotta ja jälkimmäisessä 38 vuotta. Muiden oppilaitosten opettajien keskiarvoikä vaihtelee 40 ja 43 vuoden välillä.

3.3. Tutkinto

Opettajista runsas kaksi viidesosaa oli suorittanut opisto- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon. Yhtä monella oli ylempi korkeakoulututkinto. Alempi korkeakoulututkinto oli takana runsaalla kymmenesosalla. Opettajakuntaan lukeutui myös yksi lissensiaatti/tohtori.

OPPILAITOS	Opisto- tai ammatilinen korkea-aste	Alempi korkea-koulututkinto	Ylempi korkea-koulututkinto	Lisensiaatti/tohtori	Yhteensä
KOAL	81	13	6		100
KKOL	7	14	79		100
KOTSO	50	6	44		100
KTHOL	70		30		100
KL		11	89		100
YL		20	73	7	100
Yhteensä	44	12	44	1	101

Taulukko 2. Kokkolan nuorisoasteen opettajat tutkinnon mukaan oppilaitoksittain prosentteina

Opistotason- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinnon suorittaneet olivat korostuneesti esillä ammatti-, terveydenhuolto- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa. Eniten alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita oli yhteislyseon lukion opettajissa, joista viidennes oli tällaisia. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet olivat korostetun vahvasti edustettuina kauppaoppilaitoksessa ja molemmissa lukioissa. Ainoa tutkijankoulutuksen saanut toimi opettajana yhteislyseon luki-
ossa.

3.4. Virka-asema ja opetusala

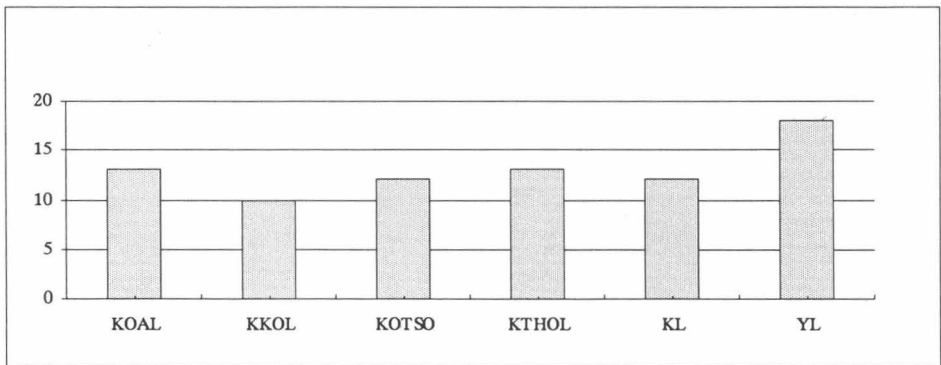
Vastaajista 3 (3 %) oli rehtoreita, 64 (66 %) lehtoreita, 24 (25 %) päätoimisia tuntiopettajia ja 6 (6 %) sivutoimisia tuntiopettajia. Suurin osa kunkin oppilaitoksen vastaajista oli lehtoreita. Päätoimiset tuntiopettajat olivat myös hyvin edustettuina kauppa-, kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksesta sekä Kiviniityn lukiosta vastanneiden opettajien joukossa.

Kaikista vastanneista neljäsosa oli lukion, vajaa kaksi kolmasosaa ammattiaineiden ja noin kymmenesosa yleisaineiden opettajia. Yleisaineilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi kieliä, matematiikkaa, fysiikkaa tai kemiaa. Ammattiaineiden katsotaan olevan puhtaammin kunkin koulutusalan ammatillisiin tietoihin ja taitoihin perehdyttäviä aineita. Pelkästään ammatillisista oppilaitoksesta vastanneista neljäviidesosaa oli ammattiaineiden ja yksi viidesosa yleisaineiden opettajia. Eri ammatillisissa oppilaitoksissa

opetusalan mukainen jakauma asettuu suunnilleen samalle tasolle yleisen jakauman kanssa. Kaikki kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen vastaajat olivat kuitenkin ammattinaiteiden opettajia.

3.5. Opettajantyökokemus

Keskimääräinen opettajana toimimisaika oli noin 13 vuotta vaihteluvälin ollessa 1–32 vuotta.

Kuvio 1. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien opettajantyökokemus oppilaitoksittain vuosina

Selvästi pisimpään opettajina olleet yhteislyseon lukion opettajat, joiden opettajantyökokemus oli keskimäärin 18 vuoden mittainen. Lyhytaikaisin kokemus opettajantyöstä oli kauppaoppilaitoksen opettajilla, keskimäärin 10 vuotta. Muiden oppilaitosten keskimääräinen opettajantyökokemus vaihtelee 12 ja 13 vuoden välillä.

3.6. Opetusryhmien koostumus vaihtopäivinä

Opettajilta kysyttiin myös, onko heidän opetusryhmissään ollut vaihtopäivinä toisiin oppilaitoksiin lähteviä tai niistä tulevia opiskelijoita. Vajaa puolet opettajista ilmoitti, että heidän opetusryhmistään oli vaihtopäivinä mennyt opiskelijoita toiseen oppilai-

tokseen, 17 prosentilla oli ollut ryhmissään muista oppilaitoksista tulevia opiskelijoita ja 12 prosentilla sekä lähteviä että tulevia. Runsaalla viidesosalla ei ole ollut opetusryhmissään sen paremmin lähteviä kuin tuleviakaan opiskelijoita.

OPPILAITOS	Lähteviä opiske- lijoita	Tulevia opiskelijoita	Sekä lähteviä että tulevia	Ei vaihtoa	Yhteensä
KOAL	48	13	10	29	100
KKOL	46	23	23	8	100
KOTSO	40	33	27		100
KTHOL		33		67	100
KL	100				100
YL	64		7	29	100
Yhteensä	49	17	12	22	100

Taulukko 3. Kokkolan nuorisosaasteen koulutuskokeilun opettajien opetusryhmissä tapahtunut vaihtotoiminta vaihtopäivinä oppilaitoksittain prosentteina

Enemmistöllä kunkin oppilaitoksen opettajista oli kokemuksia valinnaisuuden myötä käynnistyneestä vaihtotoiminnasta terveydenhuolto-oppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisen oppilaitoksen opettajista vain kolmannes oli opettanut toisten oppilaitosten opiskelijoita.

4. Kokeilun tila

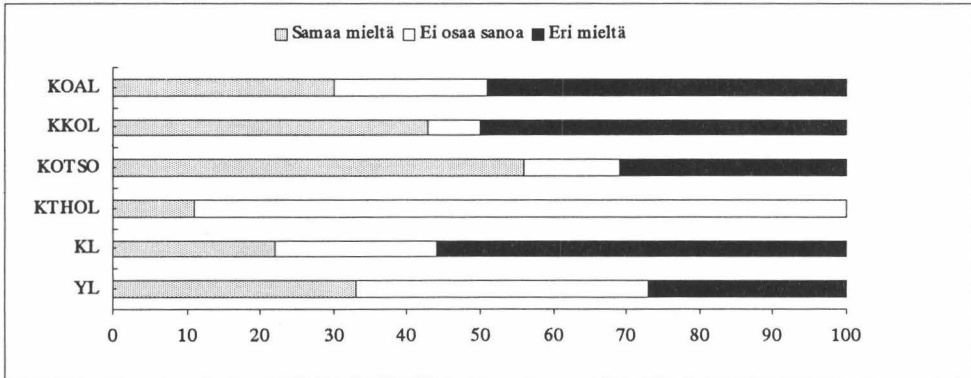
Tutkimuksen neljännessä luvussa tarkastellaan kokeilun tilaan liittyviä asioita. Huomion kohteena ovat niin valinnaisuus, opintotarjotin, opettajien välinen yhteistyö, kokeilun hallinto, rahoitus, tiedottaminen, kokeilujärjestelyt kuin eri tahoille suuntautuva yhteistyökin.

4.1. Valinnaisuuden laajuus

Kokeilusäädösten mukaan opinnot nuorisoasteen koulutuskokeilussa suunnitellaan ammatillisten oppilaitosten ja lukion opetussuunnitelmien pohjalta. Opetusministeriö päättää tutkintojen perusteista ja opetushallitus antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita ja määräyksiä opetussuunnitelmista. Kokeilun johtoryhmä päättää kokeiluyksikön opinto-ohjelmista edellä mainittuja tutkintoja varten. Kokeiluissa johtoryhmän toimivalta on siten huomattavasti suurempi kuin muussa koulutuksessa. (SA 391/1991; Numminen & Piilonen 1994, 45.)

Opetusministeriön päätöksen mukaisesti valinnaisuutta voi lukiossa ja 3-vuotisessa ammatillisessa koulutuksessa olla enintään 40 prosenttia, 2½-vuotisessa koulutuksessa 35 prosenttia ja 2-vuotisessa koulutuksessa 30 prosenttia. Yhdistelmäopinnoissa jopa 65–70 prosenttia opinnoista on valinnaisia. (Numminen & Piilonen 1994, 45.) Kokkolassa valinnaisuuden määrä on kuitenkin rajattu 20–25 prosenttiin eikä yhdistelmäopintoihin ole ollut vielä mahdollisuutta.

Koska Kokkolassa valinnaisuus on rajattu pienemmäksi kuin kokeilun suomat mahdollisuudet, tiedusteltiin opettajilta kantaa väitteeseen "valinnaisuuden osuutta opinnoista tulisi lisätä nykyisestä kokeilun mahdollistamaan 30–40 %:iin". Vajaa kaksi viidesosaa opettajista vastusti valinnaisuuden laajentamista, noin kolmannes kannatti ja runsas neljäsosa ei osannut sanoa.

Kuvio 2. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "valinnaisuuden osuutta opinnoista tulisi lisätä kokeilun mahdollistamaan 30–40 %:iin" oppilaitoksittain prosentteina

Opettajien mielipiteet jakaantuvat oppilaitoksittain kolmeen ryhmään. Valinnaisuuden laajentamisen puolella olivat ainoastaan kotitalous- ja sosiaali-alan (56 %) oppilaitoksen opettajat. Enemmistö Kiviniityn lukion (56 %), kauppa- (50 %) ja ammattioppilaitoksen (49 %) opettajista taas vastusti valinnaisuuden tarjoamista täydessä laajuudessa. Terveystieteiden oppilaitoksen ja yhteislyseon lukion opettajille kannanmuodostaminen näyttää olleen vaikeaa, sillä heistä useimmat eivät ottaneet lainkaan kantaa väitteeseen. Kyseisissä oppilaitoksissa mielipiteensä ilmaisseiden enemmistö kuitenkin kannatti valinnaisuuden laajentamista.

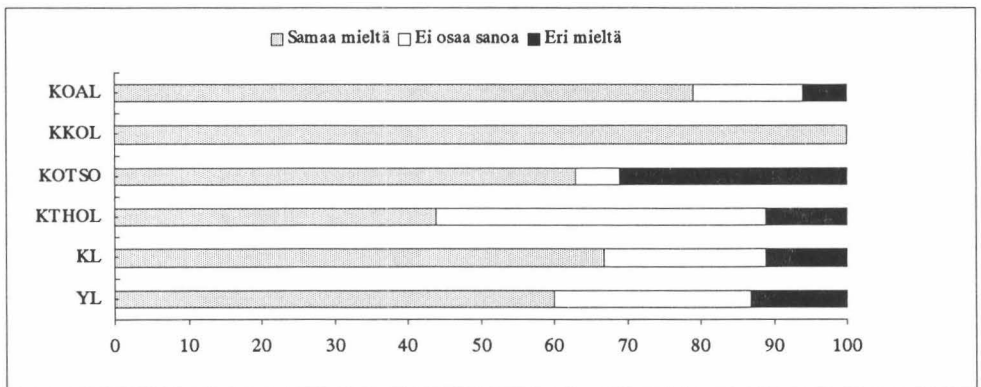
Opettajien haluttomuus valinnaisuuden laajentamiseen on yllättävää. Vastustuksen taustalla lieneekin pelko opettajien asemasta ja toimeentulosta valinnaisuuden lisääntyessä.

4.2. Opintotarjotin ja toteutuneet valinnat

Nuorisoasteen kokeiluyksiköiden opintotarjottimiin on sisällytetty käytännön taitoja kehittäviä kursseja, harrastekursseja, suppeampia tai laajempia ammatillisia opintoja sekä jatko-opintokelpoisuutta lisääviä lukio-opintoja (Numminen 1994, 2.) Kokkolan kokei-

lussa opintotarjotin on koostunut 15 eri tutkintoon johtavista ammattiopinnoista sekä ylioppilastutkintoon tähtäävistä lukio-opinnoista (ks. liite 2).

Opettajille esitettiin väite, jonka mukaan "kokeilun nykyinen opintotarjotin (16 opintovaihtoehtoa) antaa opiskelijoille tarpeeksi valinnanmahdollisuuksia". Suurin osa (72 %) opettajista oli samaa mieltä, runsas kymmenesosa eri mieltä ja vajaa viidesosa ei osannut sanoa.

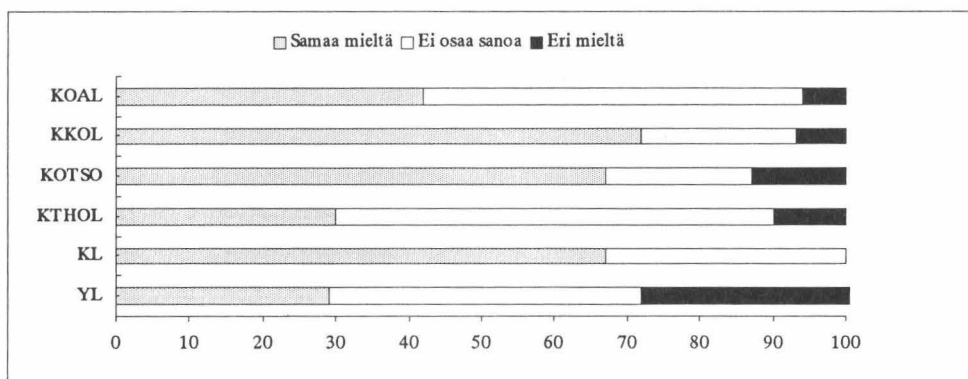

Kuvio 3. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilu opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeilun nykyinen opintotarjotin (16 opintovaihtoehtoa) antaa opiskelijoille tarpeeksi valinnanmahdollisuuksia" oppilaitoksittain prosentteina

Enemmistö kunkin oppilaitoksen opettajista katsoi nykyisen opintotarjottimen suovan opiskelijoille riittävästi valinnanmahdollisuuksia terveydenhuolto-oppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisen oppilaitoksen opettajista yhtä moni (44 %) oli joko samaa mieltä väitteen kanssa tai ei osannut sanoa. Erityisen tyytyväisiä opintotarjottimen antamaan valinnaisuuteen olivat kauppaoppilaitoksen opettajat, joista kaikki olivat tätä mieltä. Eniten tyytymättömiä oli kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksen opettajakunnassa (31 %). Ero kyseisten kahden oppilaitoksen välillä oli myös tilastollisesti merkitsevä.

Kokkolan kokeilun tarjoamat opintokokonaisuudet ovat melko laajoja, jolloin on mahdollista, että valinnasta tulee opiskelijalle liian raskas. Opettajien käsitystä asiasta selvitettiin väitteen "opintotarjottimeen sisältyvät opintokokonaisuudet (20–25 % opinnoista) ovat

sopivan laajuisia" avulla. Vajaa puolet opettajista piti niitä sopivan laajuisina, runsas kymmenesosa ei ja kaksi viidesosaa ei osannut sanoa.

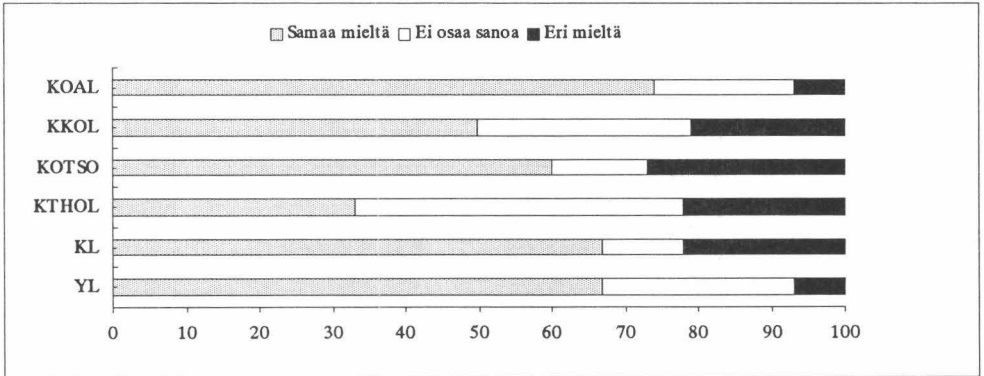

Kuvio 4. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "opintotarjottimeen sisältyvät opintokokonaisuudet (20–25 % opinnoista) ovat sopivan laajuisia" oppilaitoksittain prosentteina

Oppilaitoksittain tarkasteltuna voimakkaimmin samaa mieltä väitteen kanssa olivat kauppa- (71 %), kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen (67 %) sekä Kiviniityn lukion (67 %) opettajat. Suurin osa terveydenhuolto- ja ammattioppilaitoksen sekä yhteislyseon lukion opettajista ei ottanut väitteeseen kantaa, mutta mielipiteensä ilmaisseiden enemmistö piti opintokokonaisuuksien laajuutta riittävänä.

Valintoja tehneiden määrä on eri kokeiluissa vaihdellut nousten jopa 40 prosenttiin saakka. Kaikkiaan noin viidennes ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista suoritti opintoja useammassa oppilaitoksessa. (Opm 1994, 1.) Kokkolassa 7–8 prosenttia opiskelijoista on suorittanut valinnaisia ammatti- tai lukio-opintoja. Jos valintoja tehneisiin lasketaan lukioissa harrastekursseja suorittavat, vajaa viidennes opiskelijoista on hyödyntänyt valinnaisuutta.

Opettajille esitettiin väite, jonka mukaan "valintoja tehneitä on ollut vähemmän kuin odotin". Runsas kaksi viidesosa oli odottanut opiskelijoiden tekevän innokkaammin valintoja, 15 prosenttia ei ja vajaa neljäsosa ei osannut sanoa.

Kuvio 5. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "valintoja tehneitä on ollut vähemmän kuin odotin" oppilaitoksittain prosentteina

Suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista oli pettynyt valintoja tehneiden määrään. Muista poiketen terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajien enemmistö (44 %) ei osannut ottaa väitteeseen kantaa, mutta mielipiteensä ilmaisseista samanmielisiä (33 %) oli enemmän kuin erimielisiä (22 %).

Opiskelijoiden kiinnostusta valinnaisuutta kohtaan näyttävät vähentäneen kokeilumallin raskaus, työjärjestysratkaisut, tiedon puute sekä asenteelliset tekijät. Asenteellisten tekijöiden vaikutusta vahvistanee se, ettei ole olemassa selvää näyttöä monialaisen ammattilaisen tarpeellisuudesta työelämässä tai hänen paremmasta työmarkkina-asetestaan eikä lukiolaisen suorittaman opintopaketin vaikutuksesta ylioppilastutkinnossa menestymiseen. Tuttu malli on turvallinen. (Heikkilä 1994, 22–23.)

4.3. Opintotarjottimen kehittäminen

Kokeilun opetustarjonta on saatavissa nykyistä laajemmaksi lisäämällä ja monipuolistamalla kokeiluoppilaitosten omaa tarjontaa tai sisällyttämällä tarjottimeen muuta alueellista opetustarjontaa. Opiskelijat hyötyvät enemmän laajemmasta opetustarjonnasta ja kokei-

luyksikön monipuolinen opetustarjonta koituu myös yksittäisten oppilaitosten kilpailuval-
tiksi (Numminen & Piilonen 1994, 36).

Vuoden 1993 opiskelijakyselyn mukaan noin joka kolmas opiskelija oli kiinnostunut monialaisten opintoprojektien tai yksittäisten opintojaksojen suorittamisesta (Heikkilä 1993, 41). Vaikka Kokkolan kokeilussa on suunniteltu yksittäisten kurssien tai aineiden sisällyttämistä opintotarjottimeen, lukuvuonna 1993–1994 ei vielä ollut tarjolla tällaista mahdollisuutta. Opettajille esitettiin tähän liittyen väite, jonka mukaan "opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus valita myös yksittäisiä kursseja tai aineita". Lähes kaksi kolmasosaa opettajista haluaisi sisällyttää opintotarjottimeen yksittäiset kurssit tai aineet, 14 prosenttia ei ja viidesosa ei osannut sanoa.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	58	21	21	100
KKOL	57	29	14	100
KOTSO	87	13		100
KTHOL	67	33		100
KL	67	11	22	100
YL	73	27		100
Yhteensä	66	20	14	100

Taulukko 4. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus valita myös yksittäisiä kursseja tai aineita" oppilaitoksittain prosentteina

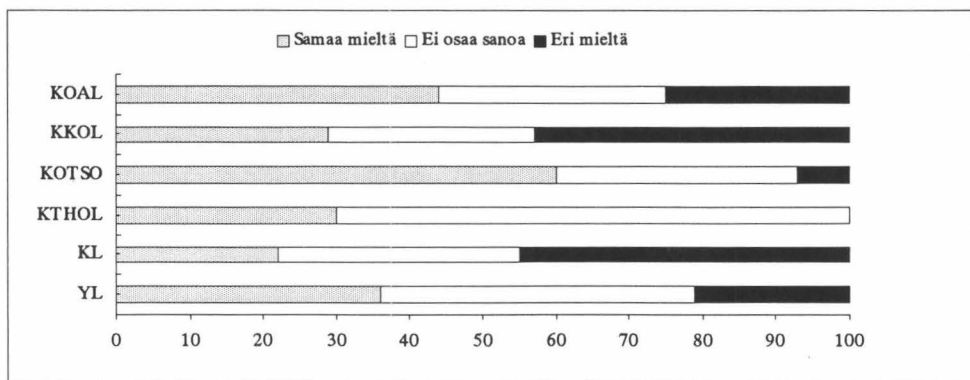
Kunkin kuuden oppilaitoksen opettajien mielipiteet olivat yhteneviä. Suurin osa heistä oli valmis tarjoamaan opiskelijoille pienempiä opintokokonaisuuksia. Eniten ehdotus sai vastustusta Kiviniityn lukion (22 %) ja ammattioppilaitoksen (21 %) opettajien keskuudessa.

Nuorisoasteen koulutuskokeilun opiskelijat voivat kokeiluyksikköön kuuluvien oppilaitosten lisäksi valita opintoja musiikkioppilaitoksista, muista ammatillisista oppilaitoksista ja lukioista, ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista, kansanopistoista, kansalais- ja työväenopistoista, urheiluopistoista, ammattikorkeakouluista sekä yliopistoista ja korkeakou-

luista. He voivat sisällyttää opinto-ohjelmiinsa myös työharjoittelua, ulkomaisia opintoja tai itsenäistä opiskelua. (SA 391/1991.)

Opiskelijoita nämä kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet näyttävät vetävän puoleensa. Viime vuotisen opiskelijakyselyn perusteella jopa yhdeksän kymmenestä opiskelijasta oli halukas sisällyttämään opintoihinsa vapaaehtoista työharjoittelua. Kahta viidestä houkuttivat ulkomaiset opinnot. Joka viides oli myös halukas osallistumaan työväen- ja kansalaisopiston, kesäyliopiston tai avoimen yliopiston opetukseen. (Heikkilä 1993, 40–41.)

Opettajille esitettiin väite, jonka mukaan "opintotarjottimen tulisi sisältää myös kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet". Opettajista 39 prosenttia halusi sisällyttää kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet opintotarjottimeen, 23 prosenttia ei ja 37 prosenttia ei osannut sanoa. Suuri kantaaottamattomien määrä saattaa johtua tiedon puutteesta, sillä näitä mahdollisuuksia ei ole Kokkolassa erityisemmin pyritty viemään sen paremmin opettajien kuin opiskelijoidenkaan tietoisuuteen.

Kuvio 6. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "opintotarjottimen tulisi sisältää myös kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet" oppilaitoksittain prosentteina

Eri oppilaitosten opettajien mielipiteissä oli havaittavissa kolme ryhmää. Kotitalous- ja sosiaali-alan (60 %) sekä ammattioppilaitoksen (44 %) opettajat olivat halukkaimpia sisäl-

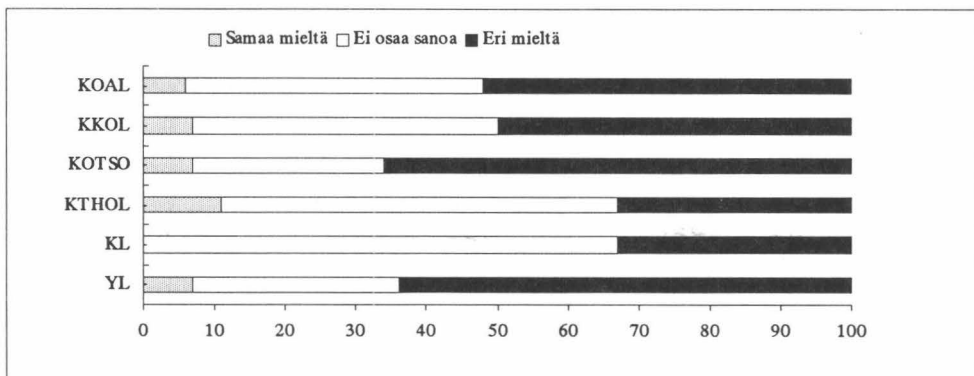
lyttämään opintotarjottimeen myös kokeiluyksikön ulkopuoliset mahdollisuudet. Eniten ehdotusta vastustivat Kiviniityn lukion ja kauppaoppilaitoksen opettajat, joista runsas kaksi viidesosaa oli eri mieltä väitteen kanssa. Terveystieteiden- ja yhteislyseon lukion opettajista suurin osa ei ota väitteeseen kantaa, mutta mielipiteensä ilmaiseista noin kolmannes oli valmis laajentamaan opintotarjontaa.

4.4. Opettajien välinen yhteistyö

Kokeiluissa opettajien yhteistoimintaan varattua aikaa on pidetty vähäisenä. Esimerkiksi yhteisten opetusmateriaalien luominen edellyttää hyvin tiivistä ja pitempiaikaista vuorovai-
kutusta opettajien välillä.

Kokkolassa yhteistyössä on korostunut oppilaitosten rehtorien, koordinaattorien ja opinto-
ohjaajien välinen yhteistoiminta. Lisäksi samojen aineiden opettajat ovat omissa ryhmis-
sään käyneet läpi oppiaineidensa sisältöjä ja etsineet päällekkäisyyksiä sekä pohtineet
korvaavuuksia. Opettajilla on myös ollut yhteisiä kokeiluun liittyviä koulutus- ja keskus-
telutilaisuuksia.

Opettajille esitettiin kaksi kokeiluyksikön opettajien välistä yhteistyötä selvittävää väitet-
tä. Ensimmäisen väitteen mukaan "kokeiluyksikön opettajien keskinäistä yhteistoimintaa
on ollut riittävästi". Yli puolet opettajista oli sitä mieltä, että heillä on ollut liian vähän
kanssakäymistä keskenään. Vain 6 prosenttia oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen ja
runsas kaksi viidesosaa ei osannut ottaa kantaa kysymykseen.

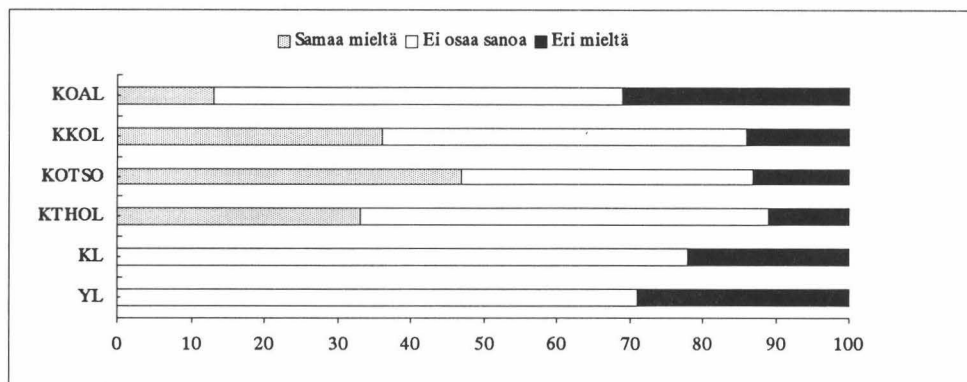

Kuvio 7. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluyksikön opettajien keskinäistä yhteistoimintaa on ollut riittävästi" oppilaitoksittain prosentteina

Kustakin oppilaitoksesta mielipiteensä ilmaisseista suurin osa toivoi lisää opettajien keskinäistä yhteistoimintaa. Melko monet epäroivät arvioidessaan sen riittävyyttä ja erityisen paljon heitä oli Kiviniityn lukion (67 %) ja terveydenhuolto-oppilaitoksen (56 %) opettajakunnan keskuudessa.

Ammatillisten oppilaitosten opettajat ovat tehneet runsaasti opetussuunnitelmatyötä ja oppilaitoksissa on otettu käyttöön modulimuotoiset, enemmän valinnaisuutta sisältävät opetussuunnitelmat. Yli oppilaitosrajojen menevää yhteistyötä on ollut kotitalous- ja sosiaalialan sekä terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajien välillä, kun he ovat laatineet sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon johtavan koulutuksen opetussuunnitelmaa. Kokeiluyksikössä samoja aineita opettavien kesken on myös ollut opetussuunnitelmiin liittyvää yhteistyötä.

Toisen väitteen mukaan "kokeiluyksikön opettajien yhdessä tekemä opetussuunnitelmatyö on ollut tuloksellista". Suurin osa (57 %) opettajista ei osannut arvioida opetussuunnitelmatyön tuloksellisuutta. Lähes yhtä moni oli eri (23 %) tai samaa mieltä (20 %). Opetussuunnitelmatyön tuloksellisuuden arvioinnin vaikeus johtunee osaltaan siitä, että tietoja (valintoja tehneiden) opiskelijoiden menestymisestä ylioppilaskirjoituksissa ja sijoittumisesta jatko-opintoihin tai työelämään ei vielä ole.

Kuvio 8. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluyksikön opettajien yhdessä tekemä opetussuunnitelmatyö on ollut tuloksellista" oppilaitoksittain prosentteina

Oppilaitoksittaisesta tarkastelusta käy ilmi se, että useimmat kunkin oppilaitoksen opettajista eivät ilmaisseet kantaansa kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitosta lukuunottamatta. Sen sijaan enemmistö (47 %) kyseisen oppilaitoksen opettajista koki kokeiluyksikön opettajien keskinäisen opetussuunnitelmatyön olleen onnistunutta. Mielenpiteensä ilmaiseista tätä mieltä olivat myös enemmistö kauppa- (36 %) ja terveydenhuolto-oppilaitoksen (33 %) opettajista. Eniten opetussuunnitelmatyöhön pettyneitä oli ammattioppilaitoksen (31 %) ja lukioiden (29–22 %) opettajissa.

4.5. Hallinto

Kokeilusäädösten mukaan johtoryhmä johtaa kokeilua, vastaa sen yleisestä hallinnosta, käsittelee opintojen järjestämistä ja oppilaitosten yhteistoimintaa koskevia asioita, hyväksyy kokeilun toimintasuunnitelman sekä laatii talousarvioehdotuksen. Johtoryhmä päättää myös kokeiluoppilaitosten työjärjestyksestä, työsuunnitelmasta ja opettajien työajaosta, kokeilukoulutuksen opinto- tai koulutusohjelmien toimeenpanon edellyttämistä järjestelyistä sekä tuntikehyksen ja voimavarojen käyttämisestä. Johtoryhmän ja oppilaitosten johtokuntien välinen työnjako on Kokkolassa muotoutunut niin, että johtoryhmä käsittelee

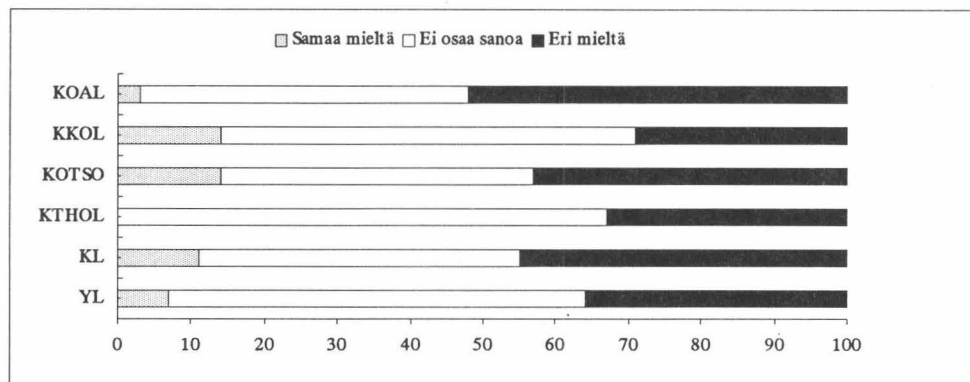
kaikkia oppilaitoksia koskevia yleisiä asioita ja oppilaitokset päättävät puolestaan opetuksesta. (SA 392/1991; Johtosääntö 1992.)

Kokkolan kokeilun johtoryhmässä on 17 jäsentä. Ryhmä on kokoontunut keskimäärin kaksi kertaa lukuvuodessa ja siihen kuuluu ylläpitäjien edustajat, oppilaitosten rehtorit, sivistystoimen toimialajohtaja sekä opettajien, muun henkilökunnan ja opiskelijoiden edustajat. Kokeilun johtajana toimii Kokkolan sivistystoimen toimialajohtaja ja sihteeri on kouluvirastosta. Kouluvirastolla on siten keskeinen osuus asioiden valmistelussa ja käytännön asioiden hoitamisessa.

Apuna kokeilujen suunnittelussa ja käytännön toteutuksessa on työvaliokunta, johon kuuluvat kokeilun johtaja sekä oppilaitosten rehtorit. Lukuvuonna 1993–94 työvaliokunta kokoontui kuusi kertaa. Valiokunnan työtä edesauttaa oppilaitoskohtaisten koordinaattorien työryhmän työskentely. He pitivät viime lukuvuoden aikana viisi kokousta. Osa kokouksista oli yhteisiä työvaliokunnan kanssa. Näiden ohella on kokoontunut opinto-ohjaajien työryhmä.

Ongelmana monessa kokeiluyksikössä näyttää olevan hallinnon ja toimivallan epäselvyys kokeilun hallinnon, kouluhallinnon ja yksittäisten oppilaitosten välillä. Kokeilujen johtoryhmät ovat käyttäneet täyttä päätösvaltaansa melko laimeasti ja ne joutunevatkin selvittämään tulevaisuudessa toimivaltansa laajuuden erilaisten kokeilun esiintuomien kysymysten, kuten valinnaisuuden laajenemisen vuoksi. (Numminen & Piilonen 1994, 8.)

Opettajille esitettiin väite "olen tyytyväinen kokeilun hallinnon toimintaan". Yli puolet (51 %) opettajista ei ottanut kantaa väitteeseen. Runsas kaksi viidesosaa oli tyytymätön kokeilun hallintoon ja vajaa kymmenesosa tyytyväinen.

Kuvio 9. Kokkolan nuorisosaasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "olen tyytyväinen kokeilun hallinnon toimintaan" oppilaitoksittain prosentteina

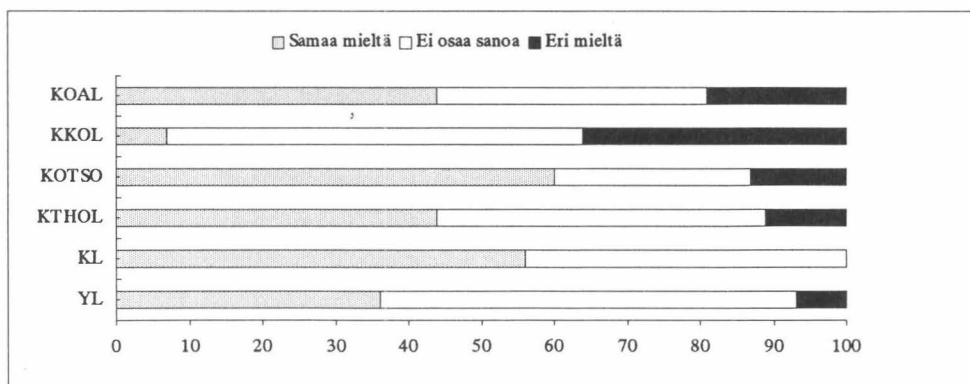
Eri oppilaitosten opettajista useimmat eivät ilmaisseet mielipidettään ammattioppilaitosta lukuunottamatta, mutta mielipiteensä ilmaisseiden joukko oli selvästi tyytymätön kokeilun hallintoon. Eniten tyytymättömiä oli ammattioppilaitoksen opettajakunnassa (52 %).

4.6. Rahoitus

Resurssikysymykset ovat olleet yksi kokeilujen suuri ongelma. Valtion vähäistä lisäpanostusta kokeiluun alkuperäisistä suunnitelmista poiketen on arvosteltu ja ne ovat joutuneet myös yleisten säästötoimien kohteeksi. Muutamat kokeiluyksiköt ovat pitäneet lisäresurssien saamista lähimain kokeilun jatkamisen ehtona, kun taas jotkut katsovat kokeilun kehittämisen onnistuvan erilaisten ratkaisujen (esimerkiksi yhteinen työjärjestys tai kokeiluyksikön ulkopuolisten oppilaitosten tarjonnan hyväksikäyttö) avulla. Muutamat kokeiluyksiköt näkevät kokeilussa syntyvän jopa kustannussäästöjä. (Numminen & Piilonen 1994, 37–38.)

Valtakunnallisesti kokeiluihin on osoitettu määrärahaa korvaukseksi opettajien lisätyöstä 3 vuosiviikkotuntia/oppilaitos eli noin 15 000–21 000 mk oppilaitosta kohden (Numminen & Piilonen 1994, 68). Kokkolassa myös kaupunki on panostanut kokeiluun.

Opettajia pyydettiin ottamaan kantaa väitteeseen, jonka mukaan "kokeiluresurssien niukkuus on vaikeuttanut kokeilun kehittämistä". Opettajista 43 prosenttia ei osannut ottaa väitteeseen minkäänlaista kantaa. Lähes yhtä moni (41 %) katsoi vähäisten kokeiluresurssien vaikeuttaneen kokeilun kehittämistä ja 16 prosenttia oli eri mieltä. Eri mieltä olevista eräs opettaja katsoi ettei "kokeilun kehittämisen esteenä ole raha, vaan tahto".

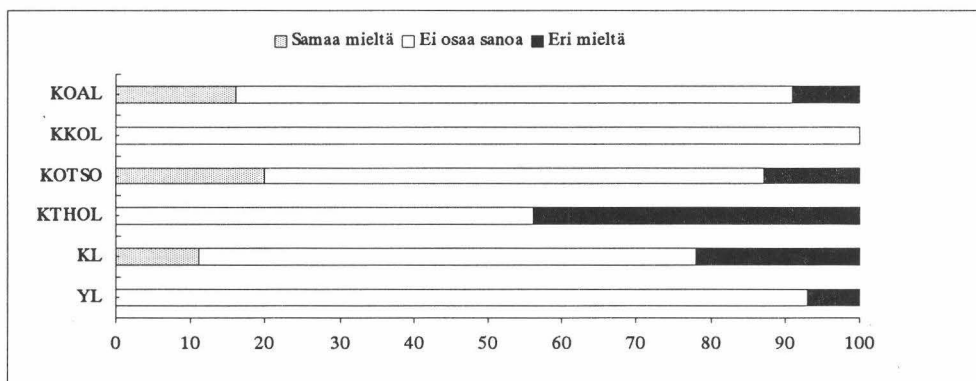

Kuvio 10. Nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluresurssien niukkuus on vaikeuttanut kokeilun kehittämistä" oppilaitoksittain prosentteina

Oppilaitoksittain esiintyy jonkin verran eroja. Enemmistö kotitalous- ja sosiaalialan (60 %), ammattioppilaitoksen (44 %) ja Kiviniityn lukion (56 %) opettajista katsoi kokeiluresurssien vähyyden estäneen kehittämistyötä. Terveystieteiden oppilaitoksen opettajista yhtä moni (44 %) oli joko väitteen kanssa samaa mieltä tai jätti mielipiteensä avoimeksi. Kauppaoppilaitoksen ja yhteislyseon lukion opettajista yli puolet ei ottanut väitteeseen mitään kantaa. Kantansa ilmaisseiden kauppaoppilaitoksen (36 %) opettajien enemmistö ei pitänyt resurssien niukkuutta ongelmana, kun taas yhteislyseon lukion (36 %) opettajat pitivät.

Kokeilusta aiheutuvien kustannusten jakaminen kokeiluyksikön sisällä on ollut ongelmallista niin Kokkolassa kuin muuallakin (vrt. Palo 1992, 3). Opettajien näkemystä asiasta selvitettiin väitteen "kokeiluyksikön sisäinen rahaliikenne on toiminut ongelmitta" avulla. Väitteen arviointi osoittautui opettajille vaikeaksi, kun jopa 77 prosenttia opettajista ei

osannut esittää mitään kantaa. Noin kymmenesosan mielestä kokeiluyksikön sisäinen rahaliikenne oli sujunut joko hyvin tai huonosti.

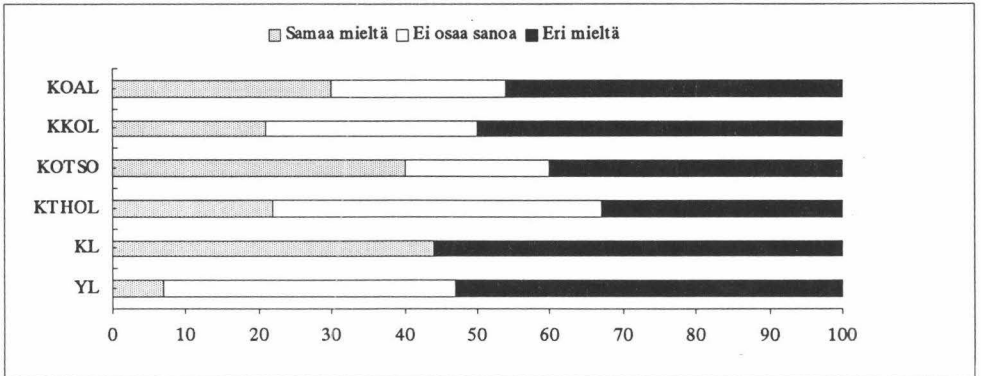
Kuvio 11. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluyksikön sisäinen rahaliikenne on toiminut ongelmitta" oppilaitoksittain prosentteina

Suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista ei ottanut väitteeseen kantaa. Eniten heitä oli kauppaoppilaitoksen opettajien keskuudessa, joista kaikki jättivät kantansa avoimeksi. Eniten rahaliikennettä toimivana pitäviä oli kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajissa (20 %) ja eniten ongelmia siinä näki terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajat (44 %). Jälkimmäisen oppilaitoksen kohdalla eritoten valinnaisia opintoja suorittavien ruokailusta aiheutuvien kustannusten jako on aiheuttanut ongelmia.

4.7. Ulkoinen ja sisäinen tiedottaminen

Kokkolassa kokeilun johtajan tehtävänä on koordinoida opinto-ohjaajille, opiskelijoille, heidän vanhemmilleen ja julkiselle sanalle tarkoitettu kokeilun tiedottaminen (Johtosääntö 1992). Kokeilusta on kerrottu esitteillä, tiedotteilla, tiedotustilaisuuksissa, yläasteen vanhempainilloissa ja opinto-ohjaajien tilaisuuksissa, messuilla, oppilaitosten toimintakertomuksissa ja tutkimuksissa. Lisäksi kokeilusta on vastaikään tehty esittelyvideo.

Opettajien näkemystä tiedotuksen riittävydestä kokeiluyksikön ulkopuolelle selvitetiin väitteen "tiedottaminen kokeilusta suurelle yleisölle on ollut riittävää" avulla. Opettajista 46 prosenttia piti tiedottamista riittämättömänä, runsas neljäsosa riittävänä ja lähes yhtä moni ei osannut sanoa.

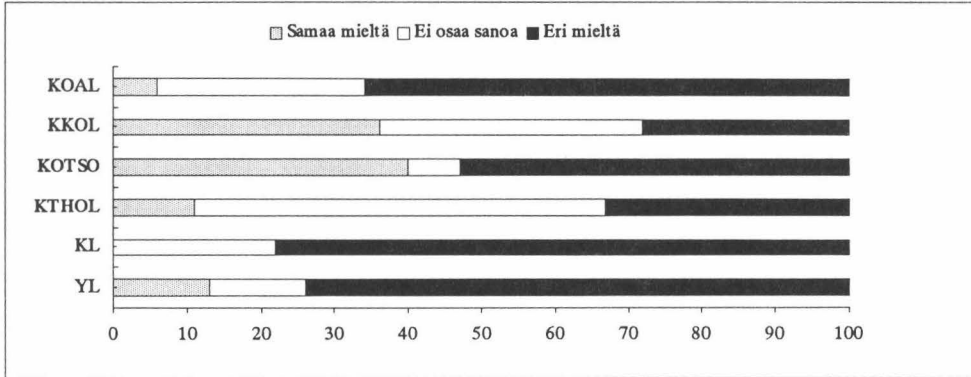

Kuvio 12. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteesen "tiedottaminen kokeilusta suurelle yleisölle on ollut riittävää" oppilaitoksittain prosentteina

Enemmistö lukioiden (56–53 %), kauppa- (50 %) ja ammattioppilaitoksen (46 %) opettajista piti kokeilun ulkoista tiedottamista riittämättömänä. Kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksen opettajista yhtä moni (40 %) arvioi tiedottamisen olleen joko riittävää tai riittämätöntä. Terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajille väitteen arvioiminen osoittautui jonkin verran vaikeaksi, kun runsas kaksi viidesosaa heistä valitsi vaihtoehdon "ei osaa sanoa". Kyseisen oppilaitoksen opettajista kuitenkin kolmannes toivoi tiedottamista tehostettavan.

Koska nuorisoasteen koulutuskokeilussa oppilaitosten välinen yhteistyö luo pohjan koko kokeilulle, on tiedonkulun toimiminen yksikön sisällä yksi sen onnistumisen ehdoista. Tiedonkulku kokeiluissa on yleensä ollut puutteellista sekä oppilaitosten sisällä että välillä, mistä ovat kärsineet niin opettajat kuin opiskelijatkin (Palo 1992, 3; Korhonen & Tiura 1992, 8).

Sisäistä tiedottamista selvitettiin väitteellä "tiedonkulku kokeiluyksikön sisällä on sujunut hyvin". Suurin osa (57 %) opettajista oli eri mieltä, 17 prosenttia samaa mieltä ja 26 prosenttia ei osannut sanoa.

Kuvio 13. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "tiedonkulku kokeiluyksikön sisällä on sujunut hyvin" oppilaitoksittain prosentteina

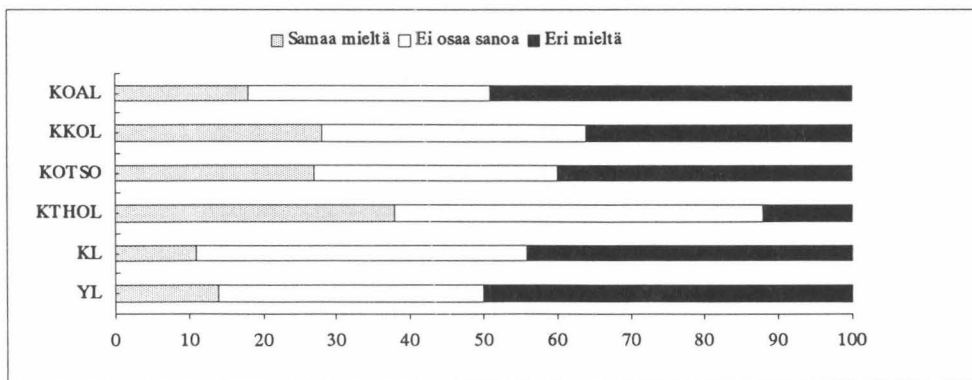
Eri oppilaitosten opettajien mielipiteissä oli eroja. Kokeiluyksikön sisäiseen tiedonkulkuun olivat erityisen tyytymättömiä lukioiden (78–73 %), ammatti- (66 %) sekä kotitalous- ja sosiaalialan (53 %) oppilaitoksen opettajat. Kauppaoppilaitoksen opettajista yhtä moni (36 %) piti sisäistä tiedottamista riittävänä tai ei osannut sanoa. Terveystieteiden oppilaitoksen opettajista taas lähes kolme viidesosaa ei osannut määrittellä kantaansa, mutta sen ilmaiseista kolmannes piti tiedottamista riittämättömänä.

4.8. Kokeilujärjestelyt

Kokeiluyksikön yhteinen jaksotus ja työjärjestys luovat edellytyksiä valintojen tekemiselle (Numminen 1994, 2). Kokkolassa kokeiluoppilaitosten välistä yhteistyötä varten oli lukuvuodeksi 1993–1994 sovittu yhteisistä työpäivistä ja loma-ajoista. Oppilaitokset eivät kuitenkaan olleet sopineet yhteisestä jaksotuksesta. Työjärjestyksiin oli varattu valinnaisten opintojen suorittamista varten uusille opiskelijoille tiistai ja torstai-iltapäivät (klo

12.00 jälkeen) ja jatkaville yksi koko päivä eli tiistai (klo 8–15). Yksittäisten opiskelijoiden kohdalla oli myös muita ratkaisuja käytössä.

Opettajien käsitystä vaihtopäiväjärjestelmän toimivuudesta tiedusteltiin väitteellä "vaihtopäiväjärjestelmä on ollut hyvin toimiva työjärjestysratkaisu". Opettajista 42 prosenttia oli tyytymätön vaihtopäiväjärjestelmään, 22 prosenttia tyytyväinen ja 37 prosenttia ei osannut sanoa.

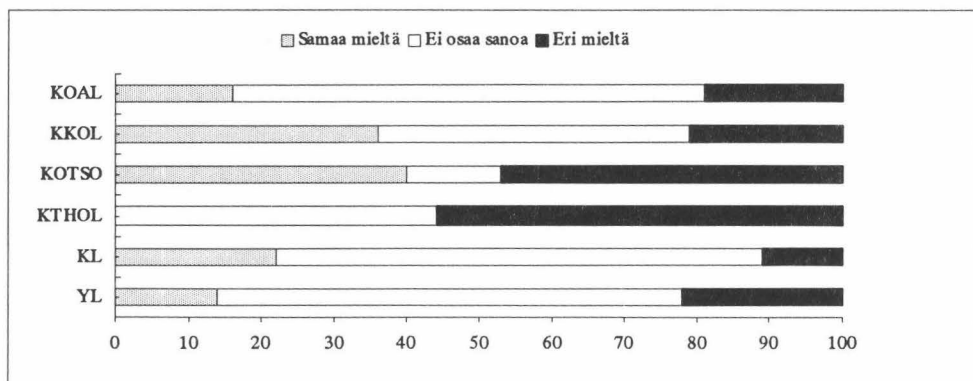

Kuvio 14. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "vaihtopäiväjärjestelmä on ollut hyvin toimiva työjärjestysratkaisu" oppilaitoksittain prosentteina

Eri oppilaitosten opettajien vastaukset olivat melko samankaltaisia. Selvästi tyytymättömiä vaihtopäiväratkaisuun olivat yhteislyseon lukion (50 %), ammatti- (48 %) sekä kotitalous- ja sosiaalialan (40 %) oppilaitoksen opettajat. Kiviniityn lukion ja kauppaoppilaitoksen opettajista yhtä moni (44–36 %) ei osannut ottaa kantaa tai oli tyytymätön valittuun aikayksikköratkaisuun. Terveystieteiden oppilaitoksen opettajista puolet ei ottanut lainkaan kantaa väitteeseen ja mielipiteensä ilmaisseista suurin osa oli muista poiketen tyytyväinen vaihtopäiväjärjestelmään.

Opiskelijat ovat olleet vastaanottavassa oppilaitoksessa pääsääntöisesti integroituna perusopetusryhmiin. Vain lukio- sekä sosiaali- ja terveysalan ammatillisia perusopintoja suorittavat ovat muodostaneet erillisen opetusryhmän. Opettajille esitettiin väite "valintoja

tehneiden sijoittaminen opintoryhmiin on ollut helppoa". Yli puolet opettajista ei osannut ottaa väitteeseen kantaa. Valintoja tehneiden sijoittamista opintoryhmiin vaikeana piti 27 prosenttia ja helppona 22 prosenttia opettajista.

Kuvio 15. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "valintoja tehneiden sijoittaminen opintoryhmiin on ollut helppoa" oppilaitoksittain prosentteina

Vain suurin osa terveydenhuolto- (55 %) sekä kotitalous- ja sosiaalialan (47 %) oppilaitoksen opettajista oli sitä mieltä, että valintoja tehneiden sijoittaminen opintoryhmiin oli sujunut helposti. Ensimmäisenä kokeiluvuotena hoitotyön ammattiopinnot valinneilla olikin oma ryhmä, joka muuttui seuraavana vuonna sosiaali- ja terveysalan ammatillisia perusopintoja suorittavien yhteiseksi ryhmäksi. Muiden oppilaitosten opettajille kannanmuodostaminen osoittautui vaikeaksi, mutta mielipiteensä ilmaisseiden kauppaoppilaitoksen (36 %) ja Kiviniityn lukion (22 %) opettajien enemmistö katsoi opintoryhmien muodostamisen olleen helppoa, yhteislyseon lukion (21 %) ja ammattioppilaitoksen (19 %) vaikeaa.

4.9. Yhteistyö eri tahoille

4.9.1. Kokeiluyksikön sisäinen yhteistyö

Tulevaisuuden oppilaitos toimii aktiivisesti monimuotoisissa yhteistyöverkoissa (Clarkson & Wallis 1993, 5). Linnan (1993, 1) mukaan kokeiluoppilaitokset toimivat edelleenkin kovin eristäytyneinä eikä yhteistoiminta toistaiseksi ole niiden vahvoja puolia. Näin eri oppilaitosten vahvuudet eivät välttämättä tule täysmääräisesti vielä hyödynnettyä.

Opettajille esitettiin väite "kokeilussa tulisi hyödyntää tehokkaammin kunkin oppilaitoksen vahvoja puolia". Neljä viidesosaa opettajista oli sitä mieltä, että eri oppilaitosten vahvuudet on saatava tehokkaammin kokeilussa käyttöön. 16 prosenttia ei osannut sanoa ja vain 4 prosenttia oli tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	91	6	3	100
KKOL	79	14	7	100
KOTSO	73	27		100
KTHOL	44	44	11	99
KL	89		11	100
YL	79	21		100
Yhteensä	80	16	4	100

Taulukko 5. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeilussa tulisi hyödyntää tehokkaammin kunkin oppilaitoksen vahvoja puolia" oppilaitoksittain prosentteina

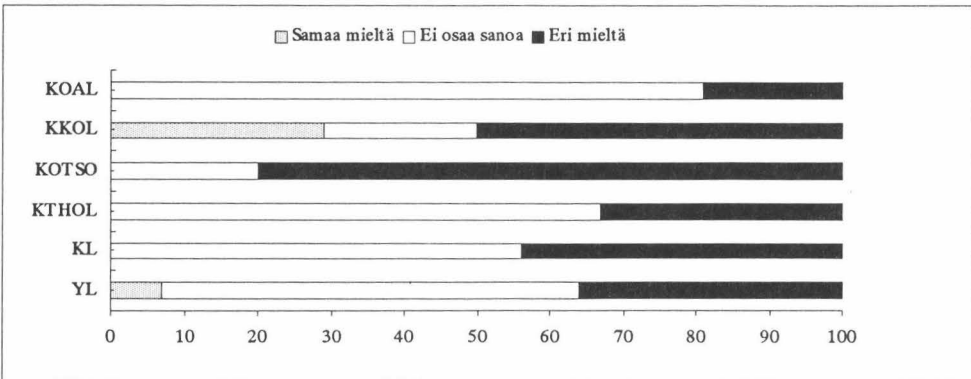
Oppilaitoksittain tarkasteltuna suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista toivoi vahvuuksien tehokkaampaa hyödyntämistä terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajia lukuunottamatta. Kyseisen oppilaitoksen opettajien keskuudessa mielipiteen muodostaminen näyttää tuottaneen vaikeuksia, kun 44 prosenttia heistä oli joko samaa mieltä väitteen kanssa tai ei osannut sanoa.

Mielenkiintoista oli se, että miehet ($ka=1.6$) korostivat oppilaitosten vahvojen puolien hyödyntämistarvetta olevan enemmän kuin naiset ($ka=1.9$; $p<0.05$).

4.9.2. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilujen yhteistyö

Kokkolassa on myös käynnissä ruotsinkielinen nuorisoasteen koulutuskokeilu. Siinä ovat mukana Gamlakarleby handelsläroverk, Karleby Svenska gymnasium ja Kronoby gymnasium. Kokeilujen kesken on ollut jonkin verran yhteistyötä esimerkiksi liikuntapainotteen jääkiekko-opetuksen järjestämisessä.

Väitteen mukaan "Kokkolan suomen- ja ruotsinkielisen nuorisoasteen koulutuskokeilun kesken on ollut riittävästi yhteistyötä". Väitteen arviointi osoittautui opettajille vaikeaksi, sillä jopa puolet ei osannut ottaa siihen mitään kantaa. Kaksi viidesosaa oli sitä mieltä ei yhteistyötä oli ollut liian vähän ja vain 5 prosenttia mielestä riittävästi.

Kuvio 16. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "Kokkolan suomen- ja ruotsinkielisen nuorisoasteen koulutuskokeilun kesken on ollut riittävästi yhteistyötä" oppilaitoksittain prosentteina

Suurin osa opettajista ei ottanut väitteeseen kantaa kauppa- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisten oppilaitosten opettajien enemmistön (80–50

%) mielestä yhteistyötä nuorisoasteen koulutuskokeilujen kesken oli aivan liian vähän. Myös muiden oppilaitosten opettajista mielipiteensä ilmaisseista useimmat olivat tätä mieltä. Eniten tyytyväisiä nykyiseen yhteistyöhön oli kauppaoppilaitoksen opettajissa (29 %), joiden oppilaitos onkin mukana molemmissa kokeiluissa.

4.9.3. Yhteistyö Kokkolan ammattikorkeakoulukokeilun kanssa

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilulla on ollut yhteistyötä Kokkolan ammattikorkeakoulukokeilun kanssa eritoten kokeilujen suunnitteluvaiheessa, jolloin niiden johtoryhmillä oli osittain yhteisiä kokouksia (KAMK 1991, 5). Nuorisoasteen koulutuskokeilun kokeilusuunnitelman (1991, 15) mukaan "tämän yhteistyön tavoitteena on kehittää ammattikorkeakoulun ja nuorisoasteen koulutuksen yhteyksiä ei ainoastaan uranvalinnan ja jatko-opintojen osalta, vaan myös opetuksen sisällön ja tavoitteiden osalta". Nuorisoasteen koulutuskokeilussa olevat ammatti-, kauppa- ja terveydenhuolto-oppilaitos osallistuvat myös ammattikorkeakoulukokeiluun.

Opettajilta tiedusteltiin kantaa väitteeseen "kokeiluyksiköllä on ollut tarpeeksi yhteistyötä Kokkolan ammattikorkeakoulukokeilun kanssa". Lähes kaksi kolmasosaa opettajista ei ottanut kantaa väitteeseen. Vajaan kolmanneksen mielestä yhteistyötä oli liian vähän ja 5 prosenttia katsoi sitä olleen riittävästi.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	9	78	13	100
KKOL	14	43	43	100
KOTSO		50	50	100
KTHOL		44	66	100
KL		78	22	100
YL		86	14	100
Yhteensä	5	66	29	100

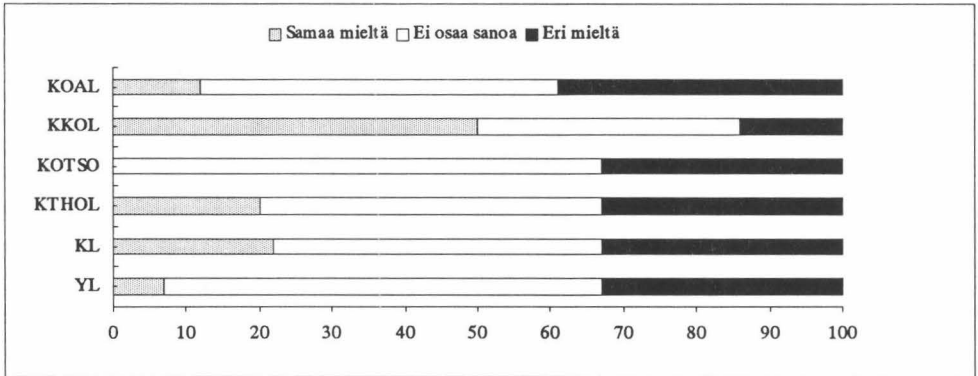
Taulukko 6. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluyksiköllä on ollut tarpeeksi yhteistyötä Kokkolan ammattikorkeakoulukokeilun kanssa" oppilaitoksittain prosentteina

Suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista jätti mielipiteensä avoimeksi terveydenhuolto-oppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisen oppilaitoksen opettajista lähes kaksi kolmasosaa toivoi tiiviimpää yhteistyötä kokeilujen kesken. Samalla kannalla oli enemmistö (50–13 %) mielipiteensä ilmaiseista opettajista muissakin oppilaitoksissa. Ainoat yhteistyöhön tyytyväiset opettajat löytyivät molempiin kokeiluihin osallistuvista ammatti- (9 %) ja kauppaoppilaitoksesta (14 %).

4.9.4. Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun kokeilusuunnitelman (1991, 15) mukaan kokeiluyksikön ja elinkeinoelämän välisellä yhteistyöllä pyritään pitämään koulutus ajantasalla ja nuoret saavat lisäksi tuoreet kontaktit alueen työelämään ja siellä tapahtuviin muutoksiin.

Väitteen mukaan "oppilaitokseni yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän suuntaan on tiivistynyt kokeilun aikana". Puolet opettajista ei osannut ottaa väitteeseen kantaa, kolmanneksen mielestä yhteistyössä ei ole tapahtunut muutoksia ja vajaan viidenneksen mielestä oli. Kokeiluoppilaitosten yhteydet työelämään ovat noudatelleet paljolti aikaisempia muotoja.

Kuvio 17. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "oppilaitokseni yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän suuntaan on tiivistynyt kokeilun aikana" oppilaitoksittain prosentteina

Selvä enemmistö (67–44 %) kunkin oppilaitoksen opettajista ei osannut ottaa kantaa väitteeseen kauppaoppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisten oppilaitosten opettajista mielipiteensä ilmaisseista kuitenkin suurin osa ei katsonut yhteistyön aktivoituneen kokeilun aikana. Kauppaoppilaitoksen opettajista puolestaan jopa puolet ilmoitti oppilaitoksensa yhteistyön työ- ja elinkeinoelämän suuntaan tiivistyneen. Kyseisessä oppilaitoksessa toteutettiin viime lukuvuoden aikana asiakastarveanalyysi, jota tehdessä oppilaitos tuli tutuksi työnantajille ja opettajat solmivat suhteita elinkeinoelämään. Myös opetussuunnitelmia tarkistettiin saadun palautteen perusteella. (KKOL 1994, 4.)

4.9.5. Kansainvälinen yhteistyö

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeiluun kuuluvilla oppilaitoksilla on yhteyksiä moneen maahan muun muassa Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan, Viroon, Liettuaan ja Saksaan. Ammattioppilaitoksessa on opiskelijoita 16 maasta ja Kiviniityn lukiossa on järjestetty englanninkielistä opetusta psykologiassa, latinassa, biologiassa ja kemiassa (KOAL 1993; KL 1993). Kokeiluoppilaitoksissa on myös normaalia vaihto-oppilastoimintaa.

Opettajille esitettiin väite "oppilaitokseni kansainvälinen toiminta on lisääntynyt kokeilun alettua". Kansainvälisen toiminnan arviointi osoittautui monelle opettajalle vaikeaksi, kun runsas kaksi viidesosaa ei osannut ottaa väitteeseen kantaa. Melkein yhtä monen mielestä kansainvälisessä toiminnassa ei ole tapahtunut muutoksia kokeilun aikana. Vain viidesosa opettajista katsoi sen lisääntyneen.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	15	42	42	99
KKOL	71	21	7	99
KOTSO		40	60	100
KTHOL	33	22	33	99
KL		67	33	100
YL		53	47	100
Yhteensä	19	41	40	100

Taulukko 7. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "oppilaitokseni kansainvälinen toiminta on lisääntynyt kokeilun alettua" oppilaitoksittain prosentteina

Vain suurin osa (71 %) kauppaoppilaitoksen opettajista arvioi oppilaitoksensa kansainvälisen toiminnan aktivoituneen kokeilun aikana. Kyseisellä oppilaitoksella oli esimerkiksi viime lukuvuonna opiskelijavaihtoa (12 opiskelijaa) Pohjoismaihin (KKOL 1994, 5). Eniten eri mieltä olevia oli kotitalous- ja sosiaali-alan (60 %) oppilaitoksen opettajien keskuudessa. Useimmat lukiodien ja ammattioppilaitoksen opettajat eivät ilmoittaneet kantaansa, mutta sen ilmaiseksi suurimman osan (67-42 %) mielestä mitään muutosta ei lähivuosina ole tapahtunut. Terveystieteiden oppilaitoksen opettajissa oli samaa ja eri mieltä olevia yhtä paljon (33 %). Erot kauppaoppilaitoksen ja lähes kaikkien oppilaitosten välillä osoittautuivat myös tilastollisesti merkitseviksi.

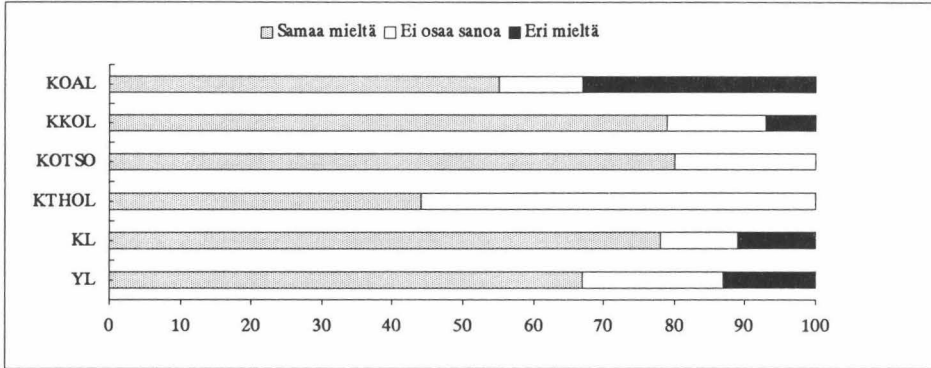
5. Asennoituminen kokeiluun

Tutkimuksen viidennessä luvussa tarkastellaan opettajien asennoitumista kokeilua kohtaan. Luvussa selvitetään opettajien suhtautumista kokeiluun, sen tuomiin muutoksiin, oppilaitosten välisen yhteistyön jatkuvuutta ja kokeiluyksikön kokoa.

5.1. Kokeilun tavoitteisiin sitoutuminen ja halukkuus osallistua kehittämistoimintaan

Keskeistä nuorisosaasteen koulutuskokeiluissa on oppilaitosten välinen yhteistoiminta, jonka avulla pyritään antamaan opiskelijoille laajemmat valinnanmahdollisuudet opintojen sisällön suhteen. Oppilaitosten välinen yhteistyö koskee osittain yhteistä hallintoa, opetuksen suunnittelua, työ- ja opetusjärjestelyjen yhteensovittamista sekä resurssien yhteiskäyttöä. (Numminen & Piilonen 1993, 17.)

Opettajien tuli ottaa kantaa väitteeseen, jonka mukaan "nuorisosaasteen koulutuskokeilun yleiset kehittämistavoitteet (valinnaisuus ja oppilaitosten yhteistyö) ovat yhteneviä omien mielipiteitteni kanssa". Opettajista suurin osa (65 %) oli samaa mieltä, 16 prosenttia eri mieltä ja 19 prosenttia ei osannut sanoa.

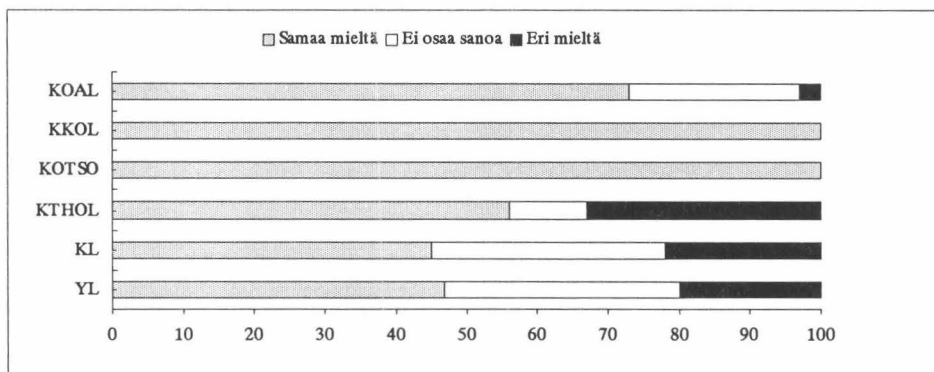

Kuvio 18. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "nuorisoasteen koulutuskokeilun yleiset kehittämistavoitteet (valinnaisuus ja oppilaitosten yhteistyö) ovat yhteneviä omien mielipiteitteni kanssa" oppilaitoksittain prosentteina

Eri oppilaitosten opettajien mielipiteissä ei ollut paljoakaan eroa. Mielipiteensä ilmaisseista enemmistö (80–44 %) hyväksyi kokeilun yleiset kehittämistavoitteet. Eniten niitä vastustivat ammattioppilaitoksen opettajat, joista kolmannes oli eri mieltä väitteen kanssa. Mielipiteen ilmaiseminen näyttää osoittautuneen erityisen vaikeaksi terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajille, joista yli puolet ei ottanut väitteeseen lainkaan kantaa. Loput kyseisen oppilaitoksen opettajista kuitenkin koki tavoitteet omikseen.

Kokeilun tavoitteisiin suhtautuminen oli riippuvainen opettajien sukupuolesta. Naiset ($k_a=2.2$) kokivat miehiä ($k_a=2.5$) useammin valinnaisuuden ja oppilaitosten yhteistyön omikseen ($p<0.001$).

Ratkaiseva merkitys kokeilun onnistumisessa on opettajien asenteilla; millaisina kokeilun tarjoamat mahdollisuudet halutaan omassa oppilaitoksessa nähdä ja missä määrin ollaan valmiita työskentelemään näiden mahdollisuuksien realisoimiseksi. Opettajien halukkuutta osallistua kehittämistyöhön selvitettiin väitteen "osallistun mielelläni koulutuskokeiluun liittyvään kehittämistyöhön" avulla. Opettajista 73 prosenttia oli kiinnostunut osallistumaan kehittämistyöhön, vajaa viidesosa ei osannut sanoa ja kymmenesosa halusi jättäytyä ulkopuolelle. Käytännössä kokeilun puitteissa tehtävään kehittämistyöhön osallistuu vain pieni joukko. Suurin osa yhteisön jäsenistä näyttää seuraavan perässä jonkinlaisella viiveellä.

Kuvio 19. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "osallistun mielelläni koulutuskokeiluun liittyvään kehittämistyöhön" oppilaitoksittain prosentteina

Oppilaitoksittain ei esiintynyt suuriakaan eroja. Suurin osa kunkin kuuden oppilaitoksen opettajista oli valmis osallistumaan kokeilun kehittämiseen. Erityisen halukkaita siihen olivat kauppa- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat, joista kaikki ilmoittivat osallistuvansa siihen mielellään. Eniten haluttomuutta esiintyi terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajilla, joista kolmannesta ei kiinnostanut kokeilun kehittäminen. Kantansa avoimeksi jättäneitä oli taas eniten lukioissa. Kyseisten oppilaitosten opettajista kolmannes ei ottanut kantaa väitteeseen. Osa oppilaitosten välisistä eroista, esimerkiksi kauppaoppilaitoksen ja lukioiden välillä, oli tilastollisesti merkitseviä. Opetusalan mukaan tarkasteluna kiinnostus kehittämistyötä kohtaan oli suurempaa ammattiaineiden ($ka=1.9$) kuin lukion ($ka=2.7$) opettajien keskuudessa ($p<0.05$).

5.2. Suhtautuminen opiskelijoiden valintoihin

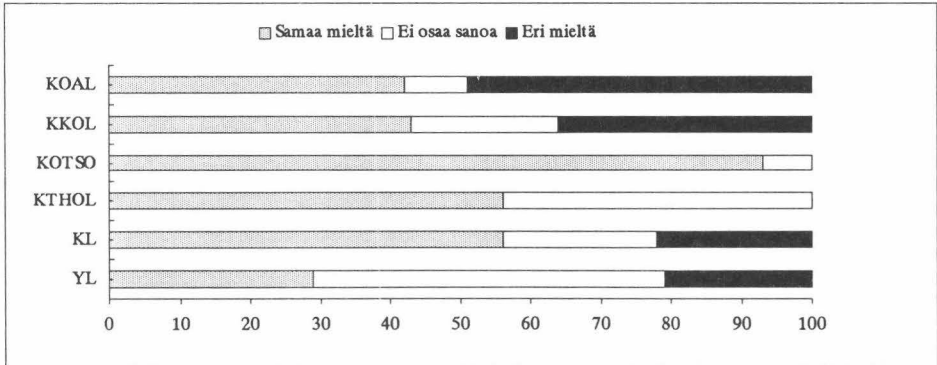
Ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden opetussuunnitelmiin sisältyy tietty määrä valinnaisia opintoja. Opiskelijoille on siis tarjolla valinnaisia opintoja myös omassa oppilaitoksessa, mutta kuinka opettajat suhtautuvat oman oppilaitoksen ulkopuolelle suuntautumiseen selvitettiin väitteen "kannustan opiskelijoitani valitsemaan opintoja toisista oppilaitoksista" avulla. Suurin osa (56 %) opettajista kertoi kannustavansa opiskelijoitaan hakeutumaan toisten oppilaitosten tarjoamien opintojen pariin, runsas kymmenesosa ei ja noin kolmannes ei osannut sanoa.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	52	27	21	100
KKOL	86	14		100
KOTSO	88	12		100
KTHOL	33	67		100
KL	22	33	44	99
YL	40	53	7	100
Yhteensä	56	31	13	100

Taulukko 8. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kannustan opiskelijoitani valitsemaan opintoja toisista oppilaitoksista" oppilaitoksittain prosentteina

Voimakkaimmin opiskelijoitaan oman oppilaitoksen ulkopuolisiin opintoihin kannustivat kotitalous- ja sosiaali-alan sekä kauppaoppilaitoksen opettajat. Noin puolet ammattioppilaitoksen opettajista ilmoitti toimivansa samoin. Suurin osa terveydenhuolto-oppilaitoksen ja yhteislyseon lukion opettajista ei ilmaissut suhtautumistapaansa, mutta mielipiteensä ilmaisseiden enemmistö kertoi kannustavansa opiskelijoitaan hyödyntämään oman oppilaitoksen ulkopuolista opetustarjontaa. Eniten eri mieltä väitteen kanssa olivat Kiviniityn lukion opettajat, joista runsas kaksi viidesosaa ei pyrkinyt rohkaisemaan opiskelijoitaan opiskelemaan toisissa oppilaitoksissa. Osa oppilaitosten välisistä eroista osoittautui myös tilastollisesti merkittäviksi. Ammattiaineiden opettajat ($k_a=2.3$) kannustivat opiskelijoitaan lukion opettajia ($k_a=2.9$) enemmän ennakkoluulottomampiin valintoihin ($p<0.05$).

Nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien keskuudessa on esiintynyt epäilyä siitä, osaavatko opiskelijat "valita oikein" (Numminen & Piilonen 1994, 38). Opettajille esitettiin tähän liittyen väite "opiskelijat osaavat tehdä järkeviä valintoja". Runsas puolet opettajista oli samaa mieltä, reilu neljäsosa eri mieltä ja noin viidesosa ei osannut sanoa.

Kuvio 19. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "opiskelijat osaavat tehdä järkeviä valintoja" oppilaitoksittain prosentteina

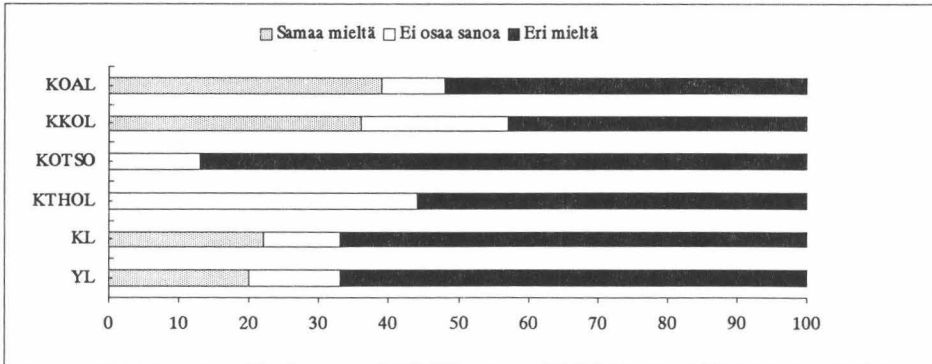
Suurin osa (93–56 %) kotitalous- ja sosiaalialan, terveydenhuolto- ja kauppaoppilaitoksen sekä Kivinniityn lukion opettajista luotti opiskelijoiden omaan harkintaan valintojen teossa. Yhteislyseon opettajista noin puolet ei ottanut väitteeseen kantaa ja mielipiteensä ilmaisseiden pieni enemmistö (29 %) oli samaa mieltä väitteen kanssa. Sen sijaan ammattioppilaitoksen opettajista vajaan puolen mielestä opiskelijat eivät osaa tehdä järkeviä valintoja. Ero kotitalous- ja sosiaalialan sekä ammattioppilaitoksen opettajien asennoitumisessa väitteeseen oli tilastollisesti merkitsevä.

Ehkä opiskelijoita olisikin syytä avustaa valintojen teossa enemmän ja syvällisemmin kuin nykyisin tapahtuu. Ainakin sellaista suunnitelmallisuutta pitäisi olla, että ainevalinta johtaa opiskelijoiden kannalta sellaiseen osaamiskombinaatioon, jolla on käyttöä ja johon löytyy työelämässä tehtäviä. (Numminen 1993, 3.)

5.3. Näkemykset valinnaisuuden vaikutuksista yleissivistyksen/ammattitaidon kehittymiseen

Lukion tuottama yleissivistyksen ja ammatillisten oppilaitoksen tuottama ammattitaidon sisältö on usein ymmärretty staattisena: se sisältää juuri ne aineet ja ne tiedot, mitä oppilaitoksissa opetetaan (Numminen 1992, 7). Opettajia onkin huolestuttanut valintoja tehneiden opiskelijoiden pienemmät tuntimäärät joissakin aineissa ja tämän pelätään heikentävän opiskelijoiden yleissivistyksen tai ammattitaidon kehittymistä.

Opettajille esitettiin tähän liittyen väite "valinnaisuuden lisääntyminen heikentää opiskelijoiden yleissivistyksen/ammattitaidon kehittymistä". Suurin osa opettajista (60 %) oli eri mieltä väitteen kanssa, 23 prosenttia samaa mieltä ja 16 prosenttia ei osannut sanoa.

Kuvio 20. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "valinnaisuuden lisääntyminen heikentää opiskelijoiden yleissivistyksen/ammattitaidon kehittymistä" oppilaitoksittain prosentteina

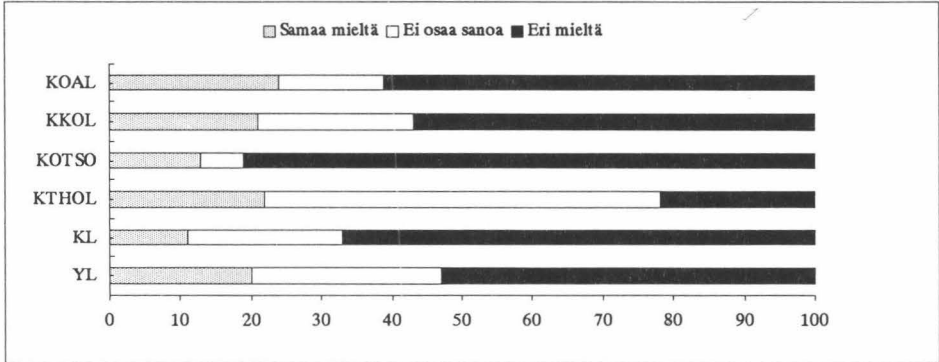
Oppilaitoksittain tarkasteltuna opettajat vastasivat varsin yhtenevästi. Kunkin oppilaitoksen opettajien enemmistö oli sitä mieltä, että valinnaisuuden lisääminen ei heikennä opiskelijoiden yleissivistystä/ammattitaitoa. Voimakkaimmin tätä mieltä olivat kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksen opettajat (88 %). Keskimääräistä enemmän ammattitaidon heikentymistä pelkäsivät ammatti- (39 %) ja kauppaoppilaitoksen (36 %) opettajat. Kotitalous- ja sosiaali-alan sekä ammattioppilaitoksen opettajien välillä väitteen arvioinnissa oli tilastollisesti merkitsevä ero. Myös sukupuolten välillä oli havaittavissa suuntaus, jonka mukaan miehet ($ka=3.0$) arvioivat yleissivistyksen/ammattitaidon kehittymisen heikentyvän valinnaisuuden myötä enemmän kuin naiset ($ka=3.7$; $p<0.001$).

5.4. Suhtautuminen kokeilun vaikutuksiin omassa asemassa ja opetuksessa

Kokeilun myötä lisääntynyt valinnaisuus on herättänyt opettajien keskuudessa pelkoa oman toimeentulon puolesta. Kun opiskelijat saavat suorittaa korvaavia kursseja toi-

sissa oppilaitoksissa, niin johtaako tämä oman oppilaitoksen opetusryhmien vähenemiseen. (Numminen & Piilonen 1994, 38; Korhonen & Tiura 1992, 8.)

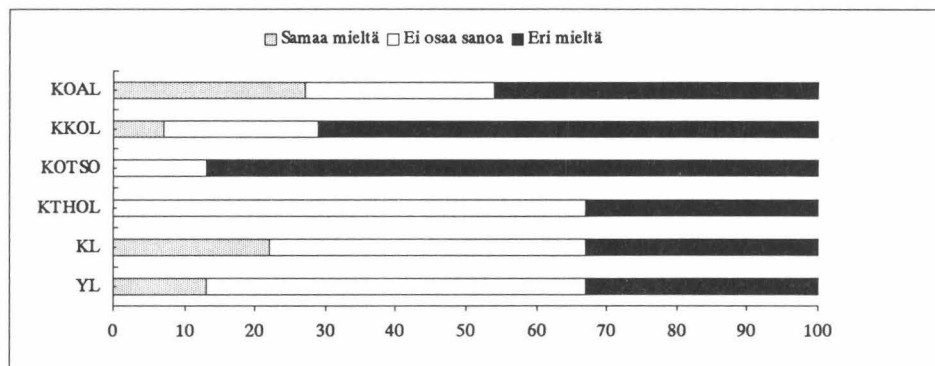
Opettajilta tiedusteltiin kantaa väitteeseen "kokeilu on lisännyt epävarmuuttani tulevaisuudesta". Kolme viidesosan mielestä kokeilu ei ole tuonut lisää epävarmuustekijöitä, vajaan viidesosan mielestä joko oli tai ei osannut sanoa.

Kuvio 21. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeilu on lisännyt epävarmuuttani tulevaisuudesta" oppilaitoksittain prosentteina

Terveystieteiden oppilaitoksen opettajia lukuunottamatta suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista katsoi, ettei kokeilu ole lisännyt heidän epävarmuuttaan tulevaisuudesta. Kyseisen oppilaitoksen opettajista yli puolet ei osannut sanoa ja muiden mielipiteet jakautuivat kahtia, kun runsas viidesosa heistä oli joko samaa tai eri mieltä väitteen kanssa.

Opettajille esitettiin väitteessä "olisin valmis palaamaan opetuksessani kokeilua edeltäneeseen aikaan" avulla. Yli puolet ei halunnut palata kokeilua edeltäneeseen aikaan, noin kymmenesosa halusi ja kolmannes ei osannut sanoa.

Kuvio 22. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "olisin valmis palaamaan opetuksessani kokeilua edeltäneeseen aikaan" oppilaitoksittain prosentteina

Mielipiteensä ilmaisseista kunkin kuuden oppilaitoksen opettajista suurin osa ei ollut valmis palaamaan opetuksessaan kokeilua edeltäneeseen aikaan. Erityisesti tätä mieltä olivat kotitalous- ja sosiaalialan (88 %) sekä kauppaoppilaitoksen (71 %) opettajat. Mielipiteen muodostaminen näyttää tuottaneen vaikeuksia terveydenhuolto-oppilaitoksen ja lukioiden opettajille, sillä heistä useimmat jättivät sen avoimeksi. Eniten hylkyyttä palata entiseen aikaan oli ammattioppilaitoksen opettajilla (27 %).

Mikäli opettajat olivat opettaneet valintoja tehneitä, he eivät nähneet paluuvaihtoehtoa mahdollisena ($ka=4.0$). Sen sijaan ne opettajat, joilla ei ollut kokemuksia kokeilun myötä käynnistyneestä vaihtotoiminnasta, olivat valmiimpia palaamaan entiseen ($ka=3.0$). Erot olivat tilastollisesti merkitseviä. Tämä kertonee siitä, että kokeilun tulokset ovat olleet onnistuneita.

5.5. Eri oppilaitosmuotojen yhteistyön jatkuvuus

Nykyiset säädökset mahdollistavat oppilaitosten (lukiot, iltalukiot, ammatilliset oppilaitokset, musiikkioppilaitokset, kansalais- ja työväenopistot, kansanopistot, urheiluopistot sekä muut opetusministeriön tai opetushallituksen toimialaan kuuluvat oppilaitokset) välisen yhteistyön nykyisten opetussuunnitelmien rajoissa ilman kokeiluakin.

Ero nuorisoasteen koulutuskokeiluihin on siinä, että opetussuunnitelmien valinnaisuus ei lisääny eikä yhdistelmäopinnot-tutkinto ole mahdollinen. (Opm 1993, 3.)

Opettajien näkemystä eri oppilaitosten välisen yhteistyön jatkuvuudesta selvitettiin väitteen "amatillisten oppilaitosten ja lukioiden välinen yhteistoiminta tulee jatku-
maan tulevaisuudessa" avulla. Heistä 72 prosenttia uskoi yhteistoiminnan jatkuvan, 5 prosenttia ei ja 23 prosenttia ei osannut sanoa.

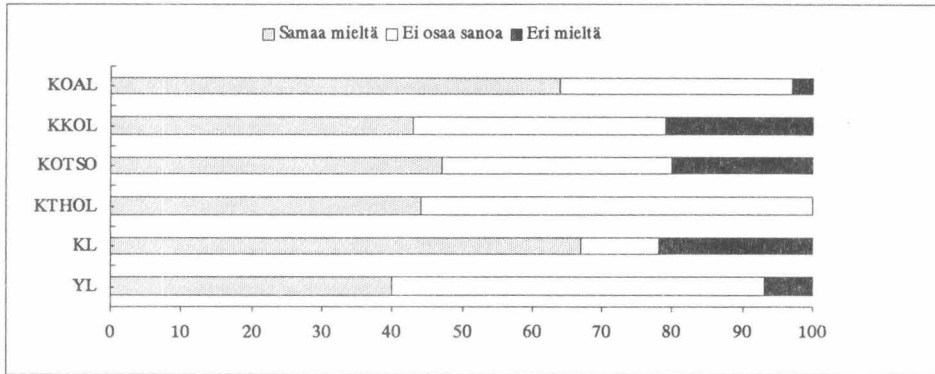
OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	64	30	6	100
KKOL	71	21	7	99
KOTSO	87	13		100
KTHOL	67	33		100
KL	78	11	11	100
YL	73	20	7	100
Yhteensä	72	23	5	100

Taulukko 9. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "amatillisten oppilaitosten ja lukioiden välinen yhteistoiminta tulee jatku-
maan tulevaisuudessa" oppilaitoksittain prosentteina

Opettajat vastasivat hyvin yhteneväisesti oppilaitoksesta riippumatta. Suurin osa kunkin kuuden oppilaitoksen opettajista katsoi amatillisten oppilaitosten ja lukioiden välisen yhteistoiminnan vakiintuvan pysyväksi käytännöksi.

5.6. Kokeiluyksikön koko

Opettajilta haluttiin myös kannanottoa kokeiluyksikön koosta. Tosin tämänhetkisen tiedon mukaan kokeiluja ei tulla enää laajentamaan (Anon. 1994). Väitteen mukaan "kokeiluyksikköön kuuluvien oppilaitosten määrä on nykyisellään riittävä". Yli puolet opettajista piti määrää riittävänä, noin kymmenesosa ei ja reilu kolmannes ei osannut sanoa.

Kuvio 23. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "kokeiluyksikköön kuuluvien oppilaitosten määrä on nykyisellään riittävä" oppilaitoksittain prosentteina

Erityisen tyytyväisiä kokeiluyksikön kokoon olivat Kiviniityn lukion (67 %) ja ammattioppilaitoksen opettajat (64 %). Epävarmoja mielipiteestään olivat terveydenhuolto-oppilaitoksen ja yhteislyseon lukion opettajat, joista yli puolet jätti kantansa avoimeksi. Kyseisten oppilaitosten mielipiteensä ilmaisseiden enemmistö ilmoitti kuitenkin yksikön koon olevan jo riittävä.

6. Opettajan työ

Opettajan työhön on kohdistunut jo joitakin vuosia erilaisia muutosvaateita, joita myös nuorisoasteen koulutuskokeilun voi katsoa osaltaan kiihdyttäneen. Tässä luvussa tarkastellaan kokeilun tuomia muutoksia opettajan työhön.

6.1. Työn yleinen muutos

Opettajia pyydettiin ottamaan kantaa kuuteen väitteeseen, joiden avulla pyrittiin selvittämään opettajan työssä tapahtuneita yleisiä muutoksia. Niiden perusteella opettajan työ ei ole muuttunut paljoakaan. Tyypilliset arviot olivat asteikkoarvion "en osaa sanoa" vaiheilla. Opetustyön rasittavuuden koettiin kuitenkin kasvaneen uusien tehtävien myötä. Sen sijaan työn riippumattomuuden ja oppilaitosten opettajien välisen yhteistyön ei katsottu lisääntyneen merkittävästi.

Väite	KOAL	KKOL	KOTSO	KTHOL	KL	YL	Kaikki yht.
Työn vaativuus lisääntynyt	2.5	2.3	1.8	2.2	2.7	2.8	2.4
Työnkuva monipuolistunut	2.8	1.9	1.7	2.6	2.8	2.9	2.5
Vaikutusmahdollisuudet oman työn tavoitteisiin ja toteutukseen suuremmat	3.3	1.9	2.6	2.9	3.7	3.3	3.0
Yhteistyö toisten oppilaitosten opettajien kanssa lisääntynyt	3.8	3.0	2.6	3.0	3.7	3.3	3.3
Kokeilu aiheuttanut tarpeetonta lisätyötä	2.7	3.6	3.4	3.2	2.7	2.8	3.0
Opetuksen suunnittelu vie enemmän aikaa	2.5	2.3	1.9	2.4	3.6	3.2	2.6

Taulukko 10. Kokkolan nuorisoasteen opettajien arviot työssään tapahtuneista yleisistä muutoksista oppilaitoksittaiset keskiarvot asteikolla 1 - 5; 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä

Opetustyön rasittavuuden² arvioivat lisääntyneen eniten kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat ja vähiten lukioden opettajat. Vaikka nykyiset muutokset hallinnossa ja opetussuunnitelma-ajattelussa ovat pyrkinneet edistämään opettajien todellista valtaa työssään, työn riippumattomuus oli kasvanut muista poiketen vain kauppaoppilaitoksessa. Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat katsoivat yhteistyön toisten oppilaitosten opettajien kanssa lisääntyneen, kun taas ammattioppilaitoksen opettajien mielestä yhteistyön määrässä ei ollut tapahtunut muutoksia. Kyseisen oppilaitoksen opettajat kokivat myös kokeilun aiheuttaneen tarpeetonta lisätyötä. Osa oppilaitosten välisistä eroista oli tilastollisesti merkitseviä.

Erot joidenkin taustamuuttujien välillä osoittautuivat muutaman väitteen kohdalla myös tilastollisesti merkitseviksi. Esimerkiksi eri oppilaitosten opettajien välinen yhteistyö oli lisääntynyt eniten rehtorien ($ka=1.3$) ja vähiten lehtorien ($ka=3.6$) kesken. Valintoja tehneitä opettavilla opettajilla ($ka=1.6$) opetuksen suunnitteluun kului entistä enemmän aikaa. Kun taas opettajilla, joiden opetusryhmistä he olivat lähteneet, opetuksen suunnittelu vei lähes yhtä paljon aikaa kuin ennenkin ($ka=2.8$). Myös ammattiaineiden opettajilla ($ka=2.2$) kului lukion opettajia ($ka=3.3$) enemmän aikaa opetuksen suunnitteluun.

6.2. Opiskelijoiden mukaanotto opetuksen suunnitteluun

Suunnitellessaan opettamista opettaja yleensä ratkaisee samalla opetuksen paikan, ajan, aineksen ja opetustavan. Samalla hän sitoo myös opiskelun ehdot. Opiskelijalle jää valittavaksi vain opiskelemisen tapa. Entäpä jos opiskelijalle annetaan enemmän mahdollisuuksia määrittää opiskelun aika, paikka, aines ja tapa; tai täsmällisemmin: kuinka nämä elementit – opettaminen, opiskelu, aika, paikka, aines, tapa – tulisi järjestää että ne parhaiten palvelisivat oppimista? (Volanen 1994, 17.)

Opiskelijoiden mukaanottoa opetuksen suunnitteluun selvitettiin kolmella väitteellä, joissa opettaja määrittää vielä jossain määrin opiskelun ehdot. Yleensä opettajat katsoivat hyödyntävänsä opiskelijapalautetta suunnitellessaan opetusta.

² Opetustyön rasittavuus = työn vaativuus lisääntynyt, työnkuva monipuolistunut, opetuksen suunnittelu vie enemmän aikaa

Väite	KOAL	KKOL	KOTSO	KTHOL	KL	YL	Kaikki yht.
Kannattaa opiskelijoiden mukaanottoa opetuksen suunnitteluun	2.3	2.0	1.1	2.2	2.3	2.5	2.1
Käyttää opetuksen suunnittelussa apuna opiskelijapalautetta	2.0	1.9	1.5	2.1	2.3	2.6	2.0
Vaikea löytää toimivia tapoja ottaa opiskelijat mukaan opetuksen suunnitteluun	3.2	3.3	3.8	3.4	3.0	2.8	3.2

Taulukko 11. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien arviot opiskelijapalautteen hyödyntämisestä oppilaitoksittaiset keskiarvot asteikolla 1 – 5; 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä

Muita selvimmin opiskelijapalautteen käyttöön opetuksensa suunnittelussa pyrkivät kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat. Lukioissa ei ollut havaittavissa kovin voimakasta pyrkimystä hyödyntää opiskelijoiden panosta oman opetuksen suunnittamisessa.

Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat kannattivat varauksettomasti opiskelijoiden mukaanottoa opetuksen suunnitteluun, kun ammattioppilaitoksen ja lukioiden opettajat suhtautuivat siihen epäilevämmiin. Opiskelijapalautteen hyödyntäminen tuntui olevan luontevampaa ammattiaineiden (ka=1.8) kuin lukioiden opettajien (ka=2.5) keskuudessa. Myös vähän (0–5 vuotta) opettajakokemusta omaavat (ka=1.6) arvioivat käyttävänsä opiskelijapalautetta runsaasti (>10 vuotta) opettajatyökokemusta omaavia (ka=2.2) enemmän. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä.

6.3. Oppisisällöt ja -materiaali

Uusien opetussuunnitelmien käyttöönotto ja oppimateriaalin ennakkotarkastuksista luopuminen vaikuttanevat oppisisältöihin ja -materiaaliin. Myös opetusmenetelmien kehittyminen aiheuttanee oppimateriaalille sekä laadullisia että sisällöllisiä kehittämispaineita. Perinteisen oppikirjan rinnalle tarvitaan monentyyppistä materiaalia. (Lindström 1993, 45.)

Opettajille esitettiin neljä oppisisältöihin ja -materiaaliin liittyvää väitettä. Oppisisältöjen ja -materiaalin kohdalla ei ollut tapahtunut suuriakaan muutoksia. Poikkeuksena säännöstä oli, että opettajat ilmoittivat käyttävänsä enemmän itse valmistamaansa tai hankkimaansa oppimateriaalia.

Väite	KOAL	KKOL	KOTSO	KTHOL	KL	YL	Kaikki yht.
Oppisisällöt muuttuneet	3.6	2.5	2.6	2.8	4.3	3.6	3.3
Käytetty oppimateriaali monipuolistunut	3.3	2.4	2.7	2.7	4.3	3.8	3.2
Oppimateriaali tasokkaampaa	3.3	2.5	3.0	3.2	3.8	3.5	3.2
Käyttää enemmän itse valmistamaansa tai hankkimaansa oppimateriaalia	2.7	1.8	2.1	2.9	3.3	3.4	2.6

Taulukko 12. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien arviot oppisisällöistä ja -materiaalista oppilaitoksittaiset keskiarvot asteikolla 1 - 5; 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä

Lukioissa ei ollut havaittavissa minkäänlaisia muutoksia oppisisällöissä tai käytetyissä oppimateriaaleissa. Kauppaoppilaitoksessa näyttää puolestaan jonkinlaisia muutoksia tapahtuneen. Kyseisen oppilaitoksen opettajat ovat eritoten alkaneet käyttää itse valmistamaansa tai hankkimaansa oppimateriaalia. Kaikkien väitteiden kohdalla lukioiden ja yleensä kauppaoppilaitoksen väliset erot osoittautuivat tilastollisesti merkitseviksi.

Opetusalan mukaisesta tarkastelusta ilmenee, että ammattiaineiden opettajat katsoivat yleisaineiden ja lukion opettajista poiketen oppisisällöissä ja -materiaaleissa tapahtuneen muutoksia. Kunkin väitteen osalla erot olivat tilastollisesti merkitseviä.

Oppimateriaalin tuottaminen oli myös riippuvainen opettajakokemuksesta. Vähän aikaa opettajina toimineet ($k_a=2.0$) tuottivat itse enemmän oppimateriaalia kuin pitkän aikaa opettajina olleet ($k_a=2.9$; $p<0.05$).

6.4. Opetusmenetelmät ja työtavat

Opetusmuodoissa ja työtavoissa on kokeilujen arvioiden mukaan tapahtunut tai tapahtumassa muutoksia, mutta muutosprosessi on hidas (Numminen & Piilonen 1994, 58). Opettajille esitettiin tähän liittyen kaksi väitettä, jotka osoittivat hienoista muutosta opetusmenetelmien ja työtapojen käytössä. Erityisesti työtavat näyttävät muuttuneen opiskelijakeskeisemmiksi ja monipuolisemmiksi.

Väite	KOAL	KKOL	KOTSO	KTHOL	KL	YL	Kaikki yht.
Enemmän erilaisia opetusmenetelmiä	3.1	2.0	2.2	2.7	2.9	3.2	2.7
Enemmän erilaisia työtapoja	2.6	2.1	2.3	2.8	2.7	2.7	2.5
Lisännyt opiskelijakeskeisten työtapojen käyttöä	2.6	2.0	2.3	2.6	2.3	2.6	2.4

Taulukko 13. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien arviot opetusmenetelmistä ja työtavoista oppilaitoksittaiset keskiarvot asteikolla 1 – 5; 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä

Selvimmän erilaisia opetusmenetelmiä ja työtapoja olivat ottaneet käyttöönsä kauppa- sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat. Muissa oppilaitoksissa oli taas pitäyditty pitkälle entisissä opetusmenetelmissä ja työtavoissa (vastaa asteikkoarvoa 3). Opettajakokemuksen mukaan tarkasteltuna, näyttää siltä, että vähän aikaa opettajina toimineiden (ka=2.2) keskuudessa eri opetusmenetelmien kokeileminen oli ollut yleisempää kuin pitkään (ka=2.9) opettajana olleiden piirissä ($p < 0.05$).

6.5. Opiskelijoiden itseohjautuvuuden vahvistaminen

Perinteisesti opetus on ollut voimakkaasti opettajakeskeistä. Koulun painopiste on muuttunut tai ainakin muuttumassa opettamisesta oppimiseen. Opettaja muuttuu tiedonjakajasta tai -välittäjästä oppimisen ohjaajaksi ja oppimistilanteiden suunnittelijaksi. Vastuu omasta oppimisesta siirtyy opiskelijalle. (Kääriäinen ym. 1990, 30; Vilpa 1993, 150.)

Neljällä eri väitteellä selvitettiin, missä määrin opettajat pyrkivät vahvistamaan opiskelijoiden itseohjautuvuutta. Opettajat arvioivat ohjaavansa toimillaan opiskelijoita itsenäisempään opiskeluun.

Väite	KOAL	KKOL	KOTSO	KTHOL	KL	YL	Kaikki yht.
Antaa enemmän itsenäisiä opiskelutehtäviä	2.5	2.1	1.9	2.9	2.3	2.6	2.4
Opiskelijat suhtautuvat myönteisesti itsenäisiin opiskelutehtäviin	3.0	2.3	1.8	3.7	2.6	2.6	2.6
Valitsee oppimateriaalia, joka lisää itseohjautuvaa opiskelua	2.6	2.1	1.6	2.8	2.6	2.7	2.4

Taulukko 14. Kokkolan nuorisoasteen opettajien arviot opiskelijoiden itseohjautuvuuden vahvistamisesta oppilaitoksittaiset keskiarvot asteikolla 1 – 5; 1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä

Voimakkaimmin itsenäisen opiskelun lisäämiseen pyrkivät kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat. Vähiten tämäntyyppisen opiskelutavan vakiinnuttamista tukivat terveydenhuolto-oppilaitoksen opettajat, joiden mielestä opiskelijat suhtautuvat jopa kielteisesti itsenäisiin opiskelutehtäviin.

Erot oppilaitosten välillä olivat joidenkin väitteiden kohdalla myös tilastollisesti merkitseviä. Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat arvioivat opiskelijoiden suhtautuvan myönteisesti itsenäisesti toteutettaviin opiskelutehtäviin, kun terveydenhuolto- ja ammattioppilaitoksen opettajat olivat kannoissaan varovaisen kielteisiä. Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajat huomioivat oppimateriaalia valitessaan tietoisemmin itseohjautuvuuden kriteerin kuin ammattioppilaitoksen opettajat. Myös vähän opetustyökokemusta omaavat (ka=1.9) valitsivat oppimateriaalia itseohjautuvuuden kriteerin perusteella useammin kuin 6–10 vuotta opettajina toimineet (ka=2.7)

6.6. Työelämäyhteydet ja halukkuus osallistua työharjoitteluun

Keskitettyyn ohjaukseen tottuneissa kouluissa valmiudet reagoida toimintaympäristön muutoksiin ovat vähäiset. Vielä vähäisempi näyttää olevan koulujen kyky muuntaa näihin muutoksiin sisältyvä potentiaali opiskelijoita motivoivaksi opetuksen energiaksi. Tällaista reflektiovalmiutta koulut kuitenkin tarvitsevat yhä enemmän voidakseen ylipäätään perustella olemassaolonsa. Tämä edellyttää opetussuunnitelman laadinnan syvällistä uudistamista. (Väljjarvi 1993, 71.) Tällöin opettajilla on myös oltava toimivat yhteydet työ- ja elinkeinoelämään.

Opettajien työelämäyhteyksiä selvitettiin väitteen "minulla on toimivat yhteydet työ- ja elinkeinoelämään" avulla. Vajaalla puolella opettajista oli toimivat suhteet työelämään. Noin neljäsosalla ei niitä ollut ja vastaava osuus ei ottanut kantaa väitteeseen.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	56	31	13	100
KKOL	79	14	7	100
KOTSO	71	14	14	99
KTHOL	33	33	33	99
KL	11	11	78	100
YL	8	39	54	101
Yhteensä	48	25	26	99

Taulukko 15. Kokkolan nuorisosaasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "minulla on toimivat yhteydet työ- ja elinkeinoelämään" oppilaitoksittain prosentteina

Oppilaitoksittain esiintyy selkeitä eroja. Eniten yhteyksiä työelämän suuntaan oli kauppa-, kotitalous- ja sosiaalialan sekä ammattioppilaitoksen ja vähiten lukioiden opettajilla. Erot kyseisten oppilaitosten välillä olivat myös tilastollisesti merkitseviä. Kantansa määrittelemättä jätti useimmiten yhteislyseon lukion opettajat (39 %).

Opetusaloittain tarkasteltuna ammattiaineiden opettajilla (ka=2.2) oli yleisaineiden (ka=3.5) ja lukioiden (ka=3.9) opettajia useammin toimivat yhteydet työ- ja elinkeinoelämään. Mielenkiintoinen tulos oli myös se, että vähän opettajatyökokemusta

omaavilla opettajilla ($ka=2.4$) yhteydenpito työelämän suuntaan oli yleisempää kuin 6–10 vuotta opettajana toimineilla ($ka=3.4$). Ero kyseisten opettajaryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä.

Erityisesti ammattiaineiden opettajien työelämän tuntemuksen lisäämiseksi on esitetty opettajien määräaikaista työskentelyä työelämässä opetustyön lomassa (Opm 1993, 3). Opettajille esitettiin väite "haluaisin osallistua työharjoitteluun". Kolme viidesosaa heistä oli kiinnostunut osallistumaan työharjoitteluun, runsas kymmenesosa ei ja neljäsosa ei osannut sanoa.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	75	16	9	100
KKOL	71	21	7	99
KOTSO	92	8		100
KTHOL	56	33	11	100
KL	22	44	33	99
YL	15	46	39	100
Yhteensä	61	24	14	99

Taulukko 16. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "haluaisin osallistua työharjoitteluun" oppilaitoksittain prosentteina

Työharjoittelumahdollisuus kiinnosti eniten ammatillisten oppilaitosten opettajia ja niistä erityisesti kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen opettajia. Lukioiden opettajista enemmistö ei osannut ilmaista kantaansa ja mielipiteensä ilmaisseista suurinta osaa ei työharjoittelu innostanut. Osa oppilaitosten välisistä eroista oli tilastollisesti merkitseviä. Opetusalan mukaan tarkasteltuna eniten halukkuutta lähteä työharjoitteluun oli ammattiaineiden ($ka=1.8$) ja vähiten lukion opettajilla ($ka=3.5$; $p<0.05$).

6.7. Osallistuminen kansainväliseen toimintaan

Nuorisoasteen koulutuskokeiluissa yhtenä arvioinnin kohteena on kansainvälistyminen. Missä määrin kukin opettaja osallistuu sen kehittämiseen selvitetiin väitteen "osallistun aktiivisesti oppilaitoksessani harjoitettavaan kansainväliseen toimintaan"

avulla. Noin kolmannes opettajista joko osallistui tai jättäytyi pois oppilaitoksessaan harjoitettavasta kansainvälisestä toiminnasta ja lähes yhtä moni ei ottanut väitteeseen mitään kantaa.

OPPILAITOS	Samaa mieltä	Ei osaa sanoa	Eri mieltä	Yhteensä
KOAL	31	34	34	99
KKOL	86	7	7	100
KOTSO	8	39	54	101
KTHOL	22	33	44	99
KL	67	11	22	100
YL	15	46	38	99
Yhteensä	37	30	33	99

Taulukko 17. Kokkolan nuorisosaasteen koulutuskokeilun opettajien suhtautuminen väitteeseen "osallistun aktiivisesti oppilaitoksessani harjoitettavaan kansainväliseen toimintaan" oppilaitoksittain prosentteina

Aktiivisimmin oppilaitoksessaan harjoitettavaan kansainväliseen toimintaan osallistui-
vat kauppaoppilaitoksen ja Kiviniityn lukion opettajat. Kyseisen toiminnan ulkopuo-
lulle jättäytyi kuitenkin suurin osa muiden oppilaitosten opettajista. Melko monet jätti-
vät myös kantansa avoimeksi. Erityisen paljon heitä oli yhteislyseon lukion opettajissa.
Osa oppilaitosten välisistä eroista osoittautui myös tilastollisesti merkitseviksi.

7. Kokeiluun liittyvä koulutus

Opettajien koulutusta voi pitää yhtenä nuorisoasteen koulutuskokeilun onnistumisen keskeisenä ehtona. Tässä luvussa tarkastellaan Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien tarvetta ja halukkuutta osallistua koulutukseen.

7.1. Koulutukseen osallistuminen

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajilta tiedusteltiin, olivatko he osallistuneet kokeiluun liittyvään koulutukseen. Suurin osa (73 %) heistä ilmoitti, ettei ollut ja vain runsas viidennes oli. Oppilaitoksittain tarkasteltuna vähiten koulutukseen osallistuneita oli ammatti- ja kauppaoppilaitoksen opettajissa, joista vain joka kymmenes ilmoitti käyneensä jossakin koulutustilaisuudessa. Aktiivisimmin koulutukseen oli osallistunut kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksen opettajat. Heistä peräti kolme viidesosaa kertoi osallistuneensa koulutukseen. Terveystieteiden oppilaitoksen ja lukioiden opettajista vain noin joka neljäs oli käynyt jossakin koulutustilaisuudessa.

Opettajia pyydettiin myös ilmoittamaan, millaiseen koulutukseen he olivat osallistuneet. Joka viides opettaja kertoi osallistuneensa kokeiluyksikön ja joka kymmenes jonkun muun tahon järjestämään koulutukseen. Suurin osa kokeiluyksikön toimesta järjestämään koulutukseen osallistuneista oli ollut mukana Jyväskylän yliopiston Chydenius-Instituutin vuosina 1992–1993 järjestämässä opettajien koulutusohjelmassa. Ulkopuolinen koulutus oli ollut lähinnä Heinolan kurssikeskuksen yhteistyössä opetusministeriön kanssa järjestämää koulutusta. Useimmat olivat osallistuneet pedagogiseen koulutukseen.

7.2. Mistä koulutusta?

Kokeilun johtajan tehtävänä on laatia yhteistoiminnassa kokeiluyksikön rehtoreiden kanssa kokeilua koskeva vuosittainen opettajien ja henkilöstön täydennyskoulutus suunnitelma. Kokeiluun liittyvän koulutuksen olisi suuntauduttava tukemaan sen kulloisiakin painoalueita ja kehittämisprojekteja. Myös oppilaitoksissa

olisi luotava edellytyksiä opitun tiedon soveltamiseen ja tuettava sitä (Johtosääntö 1992; Hätönen 1993, 25.)

Opettajia pyydettiin arviomaan omia koulutustarpeitaan 11 eri vaihtoehdon avulla asteikolla 1–5 (1= ei tarpeellista, 5 = erittäin tarpeellista).

Aihe	Ka
1. Oppilaitosten välinen yhteistyö	3.8
2. Opetuksen suunnittelu, opetusmenetelmät	3.7
3. Opetussuunnitelma, uudet oppimiskäsitykset, työtavat, vieraiden kielten ja kulttuurien opinnot	3.6
4. Opetussisällöt	3.5
5. Kokeiluun perehdyttäminen, opintojen ohjaus	3.4
6. Työjärjestys	3.2

Taulukko 18. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajien arvioima koulutustarpeensa aiheittain

Erot eri vaihtoehtojen välillä olivat pieniä. Eniten opettajat kokivat tarvitsevansa koulutusta oppilaitosten välisestä yhteistyöstä, joka on heille uutta. Toiseksi eniten heillä oli koulutustarvetta opetuksen suunnittelusta ja opetusmenetelmistä. He toivoivat myös opetussuunnitelmaan, uusiin oppimiskäsityksiin, työtapoihin sekä vieraisiin kieliin ja kulttuureihin liittyvää koulutusta selvittääkseen paremmin päivittäisestä opetustyöstään. Vähiten tarvetta oli työjärjestyskoulutukseen ja opintojen-ohjaukseen, jotka mielletään perinteisesti kuuluvan rehtoreiden ja opinto-ohjaajien tehtäviin. Myöskään kokeiluun perehdyttävää koulutusta ei pidetty kovin tärkeänä.

7.3. Halukkuus osallistua koulutukseen

Opettajilta tiedusteltiin myös halukkuutta osallistua yllä olevia asioita koskevaan koulutukseen. Heistä 66 (73 %) halusi osallistua koulutukseen, 6 (7 %) ei ja 19 (21 %) ei osannut sanoa. Suurin osa kunkin oppilaitoksen opettajista oli valmis lähtemään koulutukseen terveydenhuolto-oppilaitosta lukuunottamatta. Kyseisen oppilaitoksen opettajat jakaantuivat kahteen ryhmään, joista puolet oli halukas osallistumaan koulutukseen ja puolet vielä epäro. Keskimääräistä enemmän haluttomia oli kauppaoppilaitoksen opettajissa (21 %).

8. Yhteenveto

Tämä tutkimus pohjautuu Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajille suunnattuun kyselylomakkeeseen, johon pyrittiin ottamaan kokeilujen kannalta keskeisiksi katsottuja asioita. Monet esitetyistä väitteistä osoittautuivat kuitenkin "liian vaikeiksi" opettajille. Esimerkiksi noin puoleen kokeilun tilaa koskevista väitteistä he eivät osanneet ottaa mitään kantaa, mikä saattaa johtua siitä, että heidän tietämyksensä näistä asioista ovat varsin vähäisiä.

Seuraava yhteenveto perustuu opettajien enemmistön mielipiteisiin. Niiden kysymysten kohdalla, joihin suurin osa opettajista ei ole ottanut kantaa, perustetaan tulos mielipiteensä ilmaisseiden enemmistön näkemyksiin. Tarkastelussa ei ole huomioitu oppilaitoskohtaisia eroja.

Kokeilun tila

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajat eivät olleet halukkaita laajentamaan valinnaisuutta kokeilun mahdollistamaan 30–40 prosenttiin. Kokeilun nykyisen opintotarjottimen antamiin valinnanmahdollisuuksiin ja sen tarjoamien opintojaksojen laajuuksiin oltiinkin tyytyväisiä. Valintoja tehneitä oli kuitenkin ollut yllättävän vähän. Opintotarjotinta haluttiin kehittää sisällyttämällä siihen myös yksittäiset kurssit ja oppiaineet sekä kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet.

Kokeiluyksikön opettajien keskinäistä yhteistoimintaa katsottiin olleen liian vähän. Myöskään tehtyä opetussuunnitelmatyötä ei pidetty erityisen tuloksellisena.

Kokeilun hallinnossa, tiedottamisessa, rahoituksessa ja kokeilujärjestelyissä oli opettajien mielestä vielä varsin runsaasti parantamisen varaa. Kokeilun hallinnon toimintaa olisi tehostettava. Sekä ulkoisen että sisäisen tiedottamisen kehittämisessä korostui määrän lisäämisen tarve. Niukat resurssit olivat vaikeuttaneet kokeilun kehittämistä ja kustannustenjakoperusteet kokeiluyksikön sisällä olivat vielä epäselvät. Valintoja tehneiden sijoittaminen opintoryhmiin oli aiheuttanut myös jonkin verran ongelmia. Vaihtopäiväjärjestelmän tilalle toivottiin toimivampaa työjärjestysratkaisua.

Opettajien arvioivat, että kokeilussa mukana olevien oppilaitosten vahvoja puolia ei ole hyödynnetty vielä riittävästi. Myöskin yhteistyötä Kokkolan ruotsinkielisen nuori-
soasteen koulutuskokeilun sekä ammattikorkeakoulukokeilun kanssa on ollut liian vähän. Kokeilun alettua ei sen paremmin oppilaitosten suhteissa työ- ja elinkeinoelämään kuin kansainvälisessä toiminnassakaan ole tapahtunut suuria muutoksia.

Asennoituminen kokeiluun

Opettajat näyttivät suhtautuvan pääasiassa myönteisesti kokeiluun ja ilmoittivat osallistuvansa mielellään kehittämistyöhön. He hyväksyivät kokeilulle asetetut yleiset tavoitteet eivätkä kokeneet lisääntyneen valinnaisuuden heikentävän opiskelijoiden yleissivistyksen/ammattitaidon kehittymistä. Opiskelijoita pyritään kannustamaan valintojen tekemiseen, joita pidettiin yleensä järkevinä. Kokeilu ei ollut lisännyt epävarmuutta tulevaisuudesta eikä entiseen nähty enää olevan paluuta. Naiset suhtautuivat kokeiluun miehiä myönteisemmin.

Opettajan työ

Yleisesti ottaen opettajan työssä ei ollut tapahtunut suuriakaan muutoksia. Ammatillisten oppilaitosten opettajien työtehtävät olivat muuttuneet jonkin verran, kun taas lukioiden opettajien olivat säilyneet entisenlaisina. Osittain erot saattavat johtua siitä, että ammatillisissa oppilaitoksissa on otettu käyttöön uudet opetussuunnitelmat. Lukioissa niiden laatiminen on vielä edessä.

Opettajat kokivat työnsä rasittavuuden kasvaneen. He eivät katsoneet vaikutusmahdollisuutensa työnsä kehittämisen suhteen tai yli oppilaitosrajojen menevän kollegiaalisen yhteistyön lisääntyneen. Heidän toiminnassaan näkyy hienoista pyrkimystä opiskelija-keskeisyyteen. Yllättävää oli kuitenkin se, että koulutuksen tason nostamisen kannalta keskeisessä asemassa olevissa oppisisällöissä ja -materiaaleissa ei ollut tapahtunut paljoakaan muutoksia.

Monilla opettajilla oli yhteyksiä työ- ja elinkeinoelämään sekä halukkuutta osallistua työharjoitteluun. Erityisesti tätä näkyi olevan ammattiaineiden opettajilla. Vain pienenkö joukko opettajista osallistui oppilaitoksessaan harjoitettavaan kansainväliseen toimintaan.

Halukkuus koulutukseen

Pieni osa opettajista oli osallistunut nuorisoasteen koulutuskokeiluun liittyvään koulutukseen. Opettajilla näytti kuitenkin olevan tarvetta saada lisäkoulutusta. Suurimmat paineet saada koulutusta olivat oppilaitosten välisessä yhteistyössä sekä opetuksen suunnitteluun ja opetusmenetelmiin liittyvissä asioissa. Opettajat olivat myös halukkaita osallistumaan näistä järjestettävään koulutukseen.

9. Kehittämisehdotukset

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettajakyselyn pohjalta voi esittää kokeilun kehittämiseksi seuraavia toimenpiteitä ja esityksiä:

1. Kokeilulle olisi **laadittava selkeät, yhteisesti hyväksytyt tavoitteet**, sillä ilman niitä ei kokeilua voi kehittää. Niiden määrittely on kehittämisen lähtökohta. Samalla se jäntevöittää kehittämistoimintaa, estää sen hiljaisen näivettymisen ja takaa jatkuvuuden myöhemmässäkin vaiheessa.

2. Oppilaitosten rehtorit ja opettajat tulisi saada **sitoutumaan kokeiluun**. Paras tapa on osallistua kokeilun kehittelyyn. Osallistumalla suunnitteluun he myös sitoutuvat asiaan, ja sitoutuminen puolestaan vaikuttaa ratkaisevasti suhtautumiseen ja toteutuksen onnistumiseen. Kokeilun onnistuminen on kuitenkin viime kädessä kiinni opettajista eikä kokeilun hallinnosta tai kouluvirastosta.

3. Kokeilun **opintotarjottimeen** tulisi sisällyttää **yksittäiset aineet ja kurssit sekä kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet**. Sitä voitaisiin kehittää myös yhdessä Kokkolan ruotsinkielisen nuorisoasteen koulutuskokeilun kanssa, jolloin tarjonta olisi molempien kokeilujen opiskelijoiden käytössä. Parhaimmillaan kokeilun opintotarjotin sulki sisäänsä koko alueellisen koulutustarjonnan, josta opiskelijat voisivat valita halunsa ja tarpeidensa mukaan. Pelkkä kahden tutkinnon järjestelmä palvelee vain murto-osaa opiskelijoista.

Kokkolassa opintotarjotin on rajoittunut vapaasti valittavien aineiden tarjontaan. Opiskelijoille voisi tarjota myös mahdollisuutta suorittaa **kaikille yhteisiä aineita tai valinnaisia pakollisia aineita** missä tahansa kokeiluoppilaitoksessa. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että ne ovat hyväksyttävissä oman oppilaitoksen opintoihin.

4. **Opettajien keskinäistä yhteistyötä tulisi lisätä** erityisesti opetussuunnitelmien päällekkäisyyksien poistamiseksi ja vastaavuuksien arvioimiseksi sekä hyväksilukemisen täsmentämiseksi. Opetussuunnitelmallista yhteistyötä tulisi harjoittaa Kokkolan ammattikorkeakoulun kanssa. Lisäksi eri oppilaitosten opettajien yhteistoimintaa voisi tapahtua yhteisten opintoprojektien muodossa.

5. Kokeilun **hallintoa tulisi selkiyttää**. Erityisesti johtoryhmä voisi paremmin käyttää sitä valtaa, jonka kokeilusäädökset sille antavat valinnaisuuden saamiseksi jokaisen opiskelijan ulottuville. Osa kokeilun hallintoelimissä tehdyistä päätöksistä on jäänyt vain "paperille" eikä käytännössä ole tapahtunut mitään muutoksia. Olisikin syytä miettiä, missä määrin kokeilun hallintoelimissä tehdyt päätökset velvoittavat kokeiluoppilaitoksia vai velvoittavatko ne niitä ollenkaan.

6. Ulkoista ja sisäistä **tiedottamista on lisättävä**. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilu on saanut kyllä tilaa paikallisissa tiedotusvälineissä, mutta ei ilmeisesti vieläkään riittävästi. Kokeilun sisäisessä tiedottamisessa tulisi huolehtia siitä, että opettajat olisivat tietoisia kokeilussa tapahtuvista muutoksista. Parhaiten tieto leviää henkilökohtaisten kontaktien ja yhteisten tilaisuuksien avulla. Myös sisäisen tietoverkon käyttöönottoon olisi syytä pyrkiä.

7. Kokeilun kehittämistä on vaikeuttanut myös resurssien puute. Kokeiluresurssien **niukkuudesta aiheutuvia haittoja voi pyrkiä vähentämään** muun muassa **yhteisen työjärjestyksen avulla ja laajentamalla opintotarjotinta kokeiluoppilaitosten ulkopuolelle** (esim. työväen- ja kansalaisopistot). Kokeiluyksikön sisällä säästöjä voi syntyä myös yhteisten opettajien ja tilojen käytöllä.

Kokeilun **sisäiseen rahoitukseen** olisi luotava **selkeät ja oikeudenmukaiset menettelytavat**.

8. Niin opettajat kuin opiskelijatkin ovat olleet tyytymättömiä vaihtopäiväjärjestelmään (vrt. Heikkilä 1993, 27). Kokeilussa olisi panostettava voimakkaammin **toimivamman työjärjestysratkaisun** löytämiseksi. Luokattomuus³, yhteinen jaksotus ja tietokoneohjelmat helpottavat sen rakentamista. On kuitenkin huomattava, että onnistuminen on myös paljolti kiinni kyvystä ja halusta tehdä yhteistyötä sen puitteissa.

9. Kokeiluoppilaitosten **tulisi panostaa toimivien yhteistyöverkkojen luomiseen alueen työ- ja elinkeinoelämän kanssa**. Opettajien suorat yhteydet työelämään voisivat hyödyttää opetuksen kehittämistä ja antaa sekä opettajille että opiskelijoille paremmat työharjoittelumahdollisuudet.

³ Lukiot muuttuvat luokattomiksi syksyllä 1995.

10. Euroopan yhdentymisen ja laajeneva kansainvälistyminen vaikuttavat myös oppilaitosten tulevaisuuteen. Kokeiluyksikön **olisi laadittava suunnitelma kansainvälistymisestä**, joka kytkeytyy Kokkolan koululaitoksessa alkavaan kansainvälistymisprojektiin (Anon. 1995).

11. Kokeilun yhtenä keskeisenä tavoitteena on koulutuksen tason nosto. Siihen pääseminen edellyttää toisaalta **opetuksen sisältöjen uudistamista** ja toisaalta sen **yksilöllistämistä**. Opetussuunnitelma tulisi nähdä dynaamisena prosessina, joka reagoi ympäristön muutoksiin ja pyrkii myös ennakoimaan niitä. Oppimisympäristöjä ja ohjausta tulee suunnitella sellaisiksi, että ne tukevat lisääntyvää vastuunottoa ja myös erilaisiin tavoitteisiin pyrkivää opiskelua. (Kohonen & Leppilampi 1994, 26–27.)

12. **Opettajille tulisi järjestää koulutusta oppilaitosten välisestä yhteistyöstä**. Yhteistyö toisten oppilaitosten kanssa on suurimmalle osalle vielä uutta. Sitä vaikeuttavat oppilaitosmuotojen erilaisuus ja oppilaitoskulttuurien erot sekä niiden vakiintuneet toimintatavat ja perinteet, jotka ovat kuitenkin vähitellen muuttumassa. (Numminen & Piilonen 1994, 37.) Tätä suuntausta voitaisiin helpottaa koulutuksen avulla.

Kokeilussa tapahtuu muutoksia lähes päivittäin. Kehittämis ehdotukset perustuvat viime lukuvuoden aikaiseen tilannearviointiin ja siksi jotkut niistä saattavat vaikuttaa tämänhetkisen tilanteen pohjalta jo vanhoilta. Kokeilun suunnittelussa onkin lähdetty kuluvan lukuvuoden aikana ennakkoluulottomammin liikkeelle, mutta työn tulos näkyy vasta ensi vuonna. Kokkolan kokeilussa haetaan kuitenkin selvästi uusia ratkaisuja nuorisoasteen koulutukselle.

Lähteet:

Anon. 1994. Nuorisoasteen kokeiluja uhkaa lakkauttaminen. Oppilaitosten välinen yhteistyö kangertelee. Helsingin Sanomat 14.12.1994.

Anon. 1995. Kokkolan koululaitos saa vedettäväkseen kansainvälistymisen. Keski-Pohjanmaa 11.1.1995.

Clarkson, M-L. & Wallis, L. (toim.) 1993. Esipuhe. Virikkeitä ammatillisten oppilaitosten johtamiseen ja itsearviointiin. Opetushallituksen julkaisusarjan raportteja 43.

Heikkilä, E-M. 1993. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun alkuvaiheet opiskelijoiden näkökulmasta. Jyväskylän yliopiston Chydenius-Instituutin tutkimuksia 3.

Heikkilä, E-M. 1994. Kauppa + lukio = Kokkolan suosituin vaihtoehto. Kokeiluposti 2, 22-23.

Hätönen, H. 1993. Oppilaitoksen henkilöstön kehittäminen ja arviointi. Teoksessa Clarkson, M-L. & Wallis, L. (toim.) Virikkeitä ammatillisten oppilaitosten johtamiseen ja itsearviointiin. Opetushallituksen julkaisusarjan raportteja 43. 24-33.

Johtosääntö 1991. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun johtosääntö.

KAMK 1991. Kokkolan ammattikorkeakoulun kokeilusuunnitelma.

KKOL 1994. Kokkolan kauppaoppilaitoksen toimintakertomus 1993-1994.

KL 1993. Vuosikertomus lukuvuodelta 1992-93. Kokkolan kaupungin Kiviniityn lukio.

KOAL 1993. Kokkolan ammattioppilaitos. XXXIII lukuvuosi 1992-1993.

Kohonen, V. & Leppilampi, A. 1994. Toimiva koulu. Yhdessä kehittäen. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun kokeilusuunnitelma 1991.

Korhonen, M. & Tiura, Y. 1992. "...niiltä osin kuin virkaehtosopimusta ei tarvita" Kokeiluposti 1, 6-8.

Kääriäinen, H., Laaksonen, P. & Wiegand, E. 1990. Tutkiva ja muuttuva koulu. Lahden nuorisosaasteen koulutuskokeilun opettajanopas 1991-1992.

Lindström, A. 1993. Koulutus ja koulutoimi muutoksessa. Teoksessa Blom, H. & Lipsanen, S. (toim.) Valinnaisuus. Lisää liikkumavaraa kouluun. Helsinki: Valtion painatuskeskus. 35-48.

Linna, M. 1993. Kokeilujen arviointi tuo esiin koulutuksen jäykät rakenteet. Kokeiluposti 4, 1.

Numminen, U. 1992. Nuorisosaasteen koulutuskokeilut. Nuorisosaasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Tiedote. Opetusministeriö. Helsinki. 4-7.

Numminen, U. 1993. Koulu, tulevaisuus ja koulutuskokeilut. Professori Torsti Kivistön haastattelu. Kokeiluposti 1993, 1, 2-3.

Numminen, U. 1994. Kokeiluraportti lukuvuodelta 1992-93 valmistunut. Nuorisosaasteen koulutuskokeilut. Kokeiluposti 1, 2, 25.

Numminen, U. & Piilonen, A.-R. 1993. Nuorisosaasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Perusraportti. Opetusministeriö.

Numminen, U. & Piilonen, A.-R. 1994. Nuorisosaasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Raportti 2. Lukuvuosi 1992-93. Opetusministeriö.

Opm 1993. Nuorisosaasteen koulutuskokeilujen seuranta ja arviointi sekä arvioinnissa käytettävä kriteeristö. Opetusministeriön työryhmien muistioita 13. Helsinki.

Opm 1994. Nuko-kokeilujen toinen vuosi: Valinnat lisääntyneet, kokeilujen ilme moninaistunut. Opetusministeriö. Ammattikorkeakoulujen ja nuorisosaasteen koulutuksen kehittämissyksikkö 6.9.1994.

Palo, E. 1992. Seinäjoen kokeilun syysilme. Kokeiluposti 1, 2-3.

SA 391/1991. Laki nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista.

SA 392/1991. Asetus nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista.

Vilpa, E. 1993. Hyvä opettaja 3. Teoksessa Luukkainen, O. (toim.) Hyväksi opettajaksi. Kasvu ja kasvattaminen. Juva: WSOY:n graafiset laitokset. 150–155.

Volanen, M. V. 1994. Minkälaisia opinto-ohjelmia nuorisoasteelle syntyy? Kokeilu-
posti 3, 16–17.

Väljjarvi, J. 1993. Kulttuurinen muutos ja opetussuunnitelmaa koskevat valinnat. Teoksessa Lehtivaara, R. & Volanen, M.V. (toim.) Nuorille avoin koulu. Nuorisoasteen koulutuskokeilujen suunnitteluvaiheen kokemuksia. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B:80. 69–77.

Liite 1. Kyselylomake

Jyväskylän yliopisto
Chydenius-Instituutti
Pitkäsillankatu 1-3

OPETTAJAKYSELY 1994
Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun
seuranta- ja kehittämistutkimus

67100 KOKKOLA

Hyvä Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun opettaja

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun seuranta- ja kehittämistutkimuksessa on tänä vuonna vuorossa opettajakysely, jolla selvitetään opettajien näkemyksiä kokeilusta. Lomake on pyritty laatimaan sellaiseksi, ettei sen täyttäminen olisi työlästä ja aikaavieppää. Toivon, että voisit irrottaa työltäsi tähän tarvittavan ajan. Kokeilun kehittämisen kannalta on erittäin tärkeää, että jokainen opettaja täyttää lomakkeen riippumatta siitä, onko opettanut "nakkilaisia" vai ei. Antamasi vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti, ja ne tulevat vain tutkimuskäyttöön.

Ole hyvä, palauta lomake suljetussa kirjekuoressa **oppilaitoksesi kansliaan** – mieluiten viimeistään **11.5.1994** mennessä.

Halutessasi lisätietoja tutkimuksesta, voit ottaa yhteyttä allekirjoittaneeseen.

Kiittäen yhteistyöstä

Eija-Mari Heikkilä, KM
tutkija
p. 8294 259

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu joko rengastamalla jokin vastausvaihtoehdoista tai kirjoittamalla vastaus annetuille viivoille.

Taustatietoja

1. Oppilaitoksesi _____
2. Olet 1 mies 2 nainen
3. Ikäsi on _____ vuotta.
4. Ylin suorittamasi tutkinto
1 opistotaso tai ammatillinen korkea-aste 2 HuK tai Luk taso 3 kandidaattitaso
4 liseniaatti- tai tohtoritaso 5 jonkin muu, mikä _____ tutkinto.
5. Toimit oppilaitoksessasi
1 rehtorina 2 lehtorina 3 päätoimisena tuntiopettajana 4 sivutoimisena tuntiopettajana
5 jossain muussa tehtävässä, missä _____

Vain ammatillisten oppilaitosten opettajat vastaavat kysymykseen 6. Muut jatkavat kysymyksestä 7.

6. Olet 1 yleisaineiden opettaja 2 ammattiaineiden opettaja
3 muu, mikä _____
7. Olet toiminut opetustyössä _____ vuotta.
8. Lukuvuonna 1993-94 opetusryhmissäsi (-ryhmässäsi) on vaihtopäivinä ollut
1 toisiin oppilaitoksiin lähteviä opiskelijoita
2 toisista oppilaitoksista tulevia opiskelijoita
3 ei lähteviä eikä tulevia opiskelijoita

Vastausohje:

1 = täysin samaa mieltä

3 = en osaa sanoa

4 = jokseenkin eri mieltä

2 = jokseenkin samaa mieltä

5 = täysin eri mieltä

Aluksi joukko Kokkolan nuorisosteen koulutuskokeilun tilaa koskevia väittämiä.

1. Kokeilun nykyinen opintotarjotin (16 opintovaihtoehtoa) antaa opiskelijoille tarpeeksi valinnanmahdollisuuksia.	1	2	3	4	5
2. Valinnaisuuden osuutta opinnoista tulisi lisätä nykyisestä kokeilun mahdollistamaan 30–40 %:iin.	1	2	3	4	5
3. Valintoja tehneitä on ollut vähemmän kuin odotin.	1	2	3	4	5
4. Opintotarjottimeen sisältyvät opintokokonaisuudet (20–25 % opinnoista) ovat sopivan laajuisia.	1	2	3	4	5
5. Opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus valita myös yksittäisiä kursseja tai aineita.	1	2	3	4	5
6. Opintotarjottimen tulisi sisältää myös kokeiluoppilaitosten ulkopuoliset opintomahdollisuudet.	1	2	3	4	5
7. Kokeiluyksikön opettajien yhdessä tekemä opetussuunnitelmatyö on ollut tuloksellista.	1	2	3	4	5
8. Kokeiluyksikön opettajien keskinäistä yhteistoimintaa on ollut riittävästi.	1	2	3	4	5
9. Olen tyytyväinen kokeilun hallinnon toimintaan.	1	2	3	4	5
10. Tiedottaminen kokeilusta suurelle yleisölle on ollut riittävä.	1	2	3	4	5
11. Tiedonkulku kokeiluyksikön sisällä on sujunut hyvin.	1	2	3	4	5
12. Vaihtopäiväjärjestelmä on ollut hyvin toimiva työjärjestysratkaisu.	1	2	3	4	5
13. Valintoja tehneiden sijoittaminen opintoryhmiin on ollut helppoa.	1	2	3	4	5
14. Kokeiluresurssien niukkuus on vaikeuttanut kokeilun kehittämistä.	1	2	3	4	5
15. Kokeiluyksikön sisäinen rahaliikenne on toiminut ongelmitta.	1	2	3	4	5
16. Kokeilussa tulisi hyödyntää tehokkaammin kunkin oppilaitoksen vahvoja puolia.	1	2	3	4	5
17. Kokkolan suomen- ja ruotsinkielisen nuorisosteen koulutus- kokeilun kesken on ollut riittävästi yhteistyötä.	1	2	3	4	5
18. Kokeiluyksiköllä on ollut tarpeeksi yhteistyötä Kokkolan ammatti- korkeakoulukokeilun kanssa.	1	2	3	4	5
19. Oppilaitokseni yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän suuntaan on tiivistynyt kokeilun aikana.	1	2	3	4	5
20. Oppilaitokseni kansainvälinen toiminta on lisääntynyt kokeilun alettua.	1	2	3	4	5

Seuraavaksi esitetään joitakin nuorisosteen koulutuskokeiluun liittyviä asenneväittämiä.

1. Nuorisosteen koulutuskokeilun yleiset kehittämistavoitteet (valinnaisuus ja oppilaitosten yhteistyö) ovat yhteneviä omien mielipiteitteni kanssa.	1	2	3	4	5
2. Osallistun mielelläni koulutuskokeiluun liittyvään kehittämistyöhön.	1	2	3	4	5
3. Opiskelijat osaavat tehdä järkeviä valintoja.	1	2	3	4	5
4. Kannustan opiskelijoitani valitsemaan opintoja toisista oppilaitoksista.	1	2	3	4	5
5. Valinnaisuuden lisääntyminen heikentää opiskelijoiden yleissivistyksen/ammattitaidon kehittämistä.	1	2	3	4	5

6. Olin valmis palaamaan opetuksessani kokeilua edeltäneeseen aikaan.	1	2	3	4	5
7. Kokeilu on lisännyt epävarmuuttani tulevaisuudesta.	1	2	3	4	5
8. Ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden välinen yhteistoiminta tulee jatkumaan tulevaisuudessa.	1	2	3	4	5
9. Kokeiluyksikköni kuuluvien oppilaitosten määrä on nykyisellään riittävä.	1	2	3	4	5

Opettajan työhön on kohdistunut jo joitakin vuosia erilaisia muutosvaateita, joita myös nuorisoasteen koulutuskokeilun voi katsoa osaltaan kiihdyttäneen. Arvioi alla olevia opettajan työn muuttumiseen liittyviä väittämiä.

1. Työni vaativuus on lisääntynyt kokeilun aikana.	1	2	3	4	5
2. Kokeilu on monipuolistanut työnkuvaani.	1	2	3	4	5
3. Kokeilu on lisännyt mahdollisuuksiani vaikuttaa oman työni tavoitteisiin ja toteutukseen.	1	2	3	4	5
4. Teen nykyisin enemmän yhteistyötä toisten oppilaitosten opettajien kanssa kuin ennen kokeilua.	1	2	3	4	5
5. Oman aineeni oppisisällöt ovat muuttuneet kokeilun alettua.	1	2	3	4	5
6. Opetukseni suunnittelu vie enemmän aikaa kuin ennen kokeilua.	1	2	3	4	5
7. Kokeilu on aiheuttanut minulle tarpeetonta lisätyötä.	1	2	3	4	5
8. Käyttämäni oppimateriaali on monipuolistunut kokeilun aikana.	1	2	3	4	5
9. Käytän opetuksessani entistä enemmän itse valmistamaani tai hankkimaani oppimateriaalia.	1	2	3	4	5
10. Valmistamani tai hankkimani oppimateriaali on tasokkaampaa kuin ennen kokeilua.	1	2	3	4	5
11. Valitsen käyttöni oppimateriaalia sen perusteella, että se lisää opiskelijoiden itseohjautuvaa opiskelua.	1	2	3	4	5
12. Annan opiskelijoille enemmän itsenäisiä opetustehtäviä kuin ennen kokeilua.	1	2	3	4	5
13. Kokemuksieni mukaan opiskelijat suhtautuvat myönteisesti itsenäisiin opiskelutehtäviin.	1	2	3	4	5
14. Kokeilu on innostanut minua erilaisten opetusmenetelmien käyttöönottoon.	1	2	3	4	5
15. Käytän opetukseni suunnittelussa apuna opiskelijoilta saamaani palautetta.	1	2	3	4	5
16. Opiskelijoiden mukaanotto opetuksen suunnitteluun on kannatettavaa.	1	2	3	4	5
17. On vaikea löytää toimivia tapoja ottaa opiskelijat mukaan opetuksen suunnitteluun.	1	2	3	4	5
18. Sovellan opetuksessani aikaisempaa enemmän erilaisia työtapoja.	1	2	3	4	5
19. Olen lisännyt opiskelijakeskeisten työtapojen käyttöä kokeilun aikana.	1	2	3	4	5
20. Minulla on toimivat yhteydet työ- ja elinkeinoelämään.	1	2	3	4	5
21. Haluaisin osallistua työharjoitteluun.	1	2	3	4	5
22. Osallistun aktiivisesti oppilaitoksessani harjoitettavaan kansainväliseen toimintaan.	1	2	3	4	5

Lopuksi muutama kysymys nuorisoasteen koulutuskokeilua koskevasta koulutuksesta.

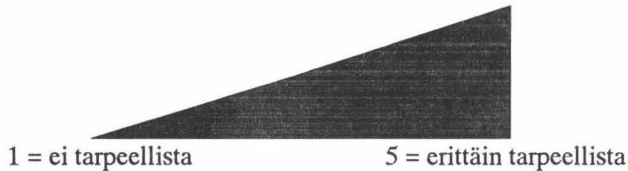
1. Oletko osallistunut nuorisoasteen koulutuskokeilua koskevaan koulutukseen?

- 1 en
2 kyllä, millaiseen

Järjestäjä	Paikka	Kesto	Aihe

2. Arvioi, kuinka tarpeellisenä pitäisit itsellesi koulutusta seuraavissa asioissa.

Käytettävä asteikko:

Olisi hyvin toivottavaa, että käyttäisit arvioissasi koko annettua asteikkoa.

1. kokeiluun perehdyttäminen	1	2	3	4	5
2. oppilaitosten välinen yhteistyö	1	2	3	4	5
3. uudet oppimiskäsitykset	1	2	3	4	5
4. opetussuunnitelma	1	2	3	4	5
5. opetuksen suunnittelu	1	2	3	4	5
6. opetussisällöt	1	2	3	4	5
7. opetusmenetelmät	1	2	3	4	5
8. työtavat	1	2	3	4	5
9. vieraiden kielten ja kulttuurien opinnot	1	2	3	4	5
10. työjärjestys	1	2	3	4	5
11. opintojen ohjaus	1	2	3	4	5
12. jokin muu, mikä _____	1	2	3	4	5

3. Oletko halukas osallistumaan yllä olevia asioita koskevaan koulutukseen?

- 1 kyllä
2 en
3 en osaa sanoa

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Liite 2. Kokkolan nuorisoasteen kouluskokeilun opintotarjotin lukuvuonna 1993–1994

Opintovaihtoehdot ovat olleet vapaasti valittavissa konservatoriota lukuunottamatta. Musiikin ammattiopintoihin pääsyn edellytyksenä on ollut musiikkikoulun oppimäärän suorittaminen ja erityiset valmiudet pääaineessa tai yleismuusikkoudessa. Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen talouskoulun opinnoissa ja konservatoriossa ei tutkinnon suorittaminen ole mahdollista. Tutkinnon tuottavat lisäopinnot ovat mahdollisia ilman erillistä valintamenettelyä.

Sulkuihin on merkitty se koulutusammatti, johon opiskelija voi myöhemmin valmistua. Tarjotin sisältää seuraavat vaihtoehdot:

Ammattioppilaitos

1. kone- ja metallitekniikan ammattiopinnot
(tuotanto- tai käyttöttekniikan mekaanikko)
2. auto- ja kuljetustekniikan ammattiopinnot
(ajoneuvo- tai autotekniikan mekaanikko)
3. sähkötekniikan ammattiopinnot
(sähkövoima-, tietotekniikka- tai automaatiotekniikan mekaanikko)
4. rakennustekniikan ammattiopinnot
(talonrakentaja)
5. prosessi- ja laboratoriotekniikan ammattiopinnot
(kemian prosessihoitaja tai kemian laborantti)
6. vaatetustekniikan ammattiopinnot
(mallipukineiden valmistaja)
7. ravitsemis- ja hotellipalvelujen sekä koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
(ravitsemistyöntekijä, suurtalouskokki tai laitoshuoltaja)
8. elintarviketekniikan ammattiopinnot
(leipuri, lihavalmistetyöntekijä tai elintarviketyöntekijä)

9. parturi-kampaajan ammattiopinnot
(parturi-kampaaja)

Kauppaoppilaitos

10. kaupan ja hallinnon ammattiopinnot (merkonomi)

Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos

11. koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
(palvelualojen perustutkinto)

12. talouskoulu

13. sosiaali- ja terveysalan ammatilliset perusopinnot
(sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Terveydenhuolto-oppilaitos

14. sosiaali- ja terveysalan ammatilliset perusopinnot
(sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Konservatorio

15. musiikin ammattiopinnot

Kiviniityn lukio ja yhteislyseon lukio/aikuislinja

16. lukio-opintoja yhteensä 16-19 kurssia (ylioppilastutkinto)

äidinkieli	4 kurssia
A-kieli	4 kurssia
B-kieli	4 kurssia
matematiikka	
yleinen	4 kurssia
laaja	7 kurssia